

SATUTUOKIOIDEN JÄRJESTÄMINEN 3-5-VUOTIAILLE

Satuopas lasten vuoroitoryhmän työntekijöille

Marika Hongisto

Opinnäytetyö
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosiaaliala
Sosionomikoulutus (AMK)

2016

Sosiaaliala
Sosionomikoulutus (AMK)

Tekijä	Marika Hongisto	Vuosi	2016
Ohjaaja	Heidi Pyyny & Raimo Vähänikkilä		
Toimeksiantaja	Lasten vuorohoitoryhmä Mussukka		
Työn nimi	Satutuokioiden järjestäminen 3-5-vuotiaille. Satuopas lasten vuorohoitoryhmän työntekijöille		
Sivu- ja liitemäärä	47 + 3		

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa satuopas lasten vuorohoitoryhmään Mussukkaan ja arvioida oppaan soveltuvuutta. Oppaan avulla päiväkodin henkilökunta voi järjestää satutuokioita 3-5-vuotiaille lapsille. Oppaan tavoitteena oli antaa tietoa ja vinkkejä, jotta satuja voi hyödyntää päiväkodin toiminnassa säännöllisesti. Tavoitteena oli myös, että lapsille luetaan erilaisia satuja, kuten perinteisiä kansansatuja.

Satuopas sisältää kymmenen teemaa, joiden avulla päiväkodissa voi viettää satuvuotta. Joka kuukaudelle elokuusta toukokuulle on oma teema, jota käsitellään satuesimerkkien ja toiminnallisten vinkkien kautta. Teemat liittyvät vuodenaikoihin, luontoon, satujen maailmaan ja perinteisyyteen. Teemakuukausien lisäksi satuoppaassa on vinkkejä satujen hankkimiseen, satutuokioiden toteutukseen, sadunkerronnan muotoihin ja satuvuoden aloitukseen liittyen. Satuopas tehtiin paperisena versiona. Oppaan mukaan tehtiin 16 lorukorttia, joita voi käyttää tuokioilla.

Opinnäytetyö koostuu satuoppaasta ja kirjallisesta opinnäytetyöraportista. Opinnäytetyöraportissa kerrotaan satuoppaan suunnittelusta ja toteutuksesta. Teoreettinen viitekehys käsittelee kansansatuja ja taidesatuja, satujen merkitystä 3-5-vuotiaille lapsille, satujen käyttöä päivähoidossa, satutuokion järjestämistä sekä sadun elävöittämissä tapoja. Raportissa myös arvioidaan satuopasta ja tuodaan esille Mussukan työntekijöiden antama palaute oppaasta. Lopuksi pohditaan koko opinnäytetyöprosessia.

Avainsanat

sadut, lapsuus, varhaiskasvatus, opas

Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Marika Hongisto	Year	2016
Supervisor(s)	Heidi Pyyny & Raimo Vähänikkilä		
Commissioned by	Round-the-clock day care group, Mussukka		
Subject of thesis	Arranging storytelling moments for 3-5 years old children. A fairy tale guidebook for the workers in the round-the-clock day care group		
Number of pages	47 + 3		

The purpose of this thesis was to produce a fairy tale guidebook for the workers of the round-the-clock day care group called Mussukka. The purpose was also evaluate the applicability of the guidebook. The workers of the day care centre can arrange storytelling moments for the 3-5 years old children with the fairy tale guidebook. The aim of the guidebook was to give information and tips so that fairy tales can be used regularly in day care centre activity. The aim was also that different fairy tales, like traditional fairy tales are read to children.

The fairy tale guidebook includes ten themes. The themes form the year of the fairy tales which can be celebrated in day care centre. Every month from August to May has its own theme which is handled by for example fairy tales and activity tips. The themes are connected to the seasons, nature, the world of fairy tales and tradition. There are also hints about how to find fairy tales, how to arrange storytimes, how to tell fairy tales and how to start the year of the fairy tales. The fairy tale guidebook was made as a paper version. Also 16 nursery rhyme cards which can be used in storytelling moments were made.

The thesis consists of the fairy tale guidebook and a written thesis report. In the report the planning and implementation of the fairy tale guidebook is described. The theoretical framework deals with is folk tales and literary tales, the importance of fairy tales to 3-5 years old children, the use of fairy tales in day care centre, the arranging of storytelling moments and how to give life to a fairy tale. The guidebook is also evaluated in the report and the feedback of Mussukka's workers is presented. In the conclusion the whole thesis process is reflected on.

Key words fairy tales, childhood, early childhood education, guidebook

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LAPSI SATUJEN MAAILMASSA	7
2.1	Satujen jäljillä	7
2.2	Satujen merkitys 3-5-vuotiaalle	10
3	SADUT PÄIVÄHOIDOSSA	14
3.1	Satujen käyttö päivähoitossa	14
3.2	Lasten vuoroitoryhmä Mussukka yhteistyökumppanina	16
4	SATU ELÄÄ SATUTUOKIOLLA	18
4.1	Satutuokio alkaa	18
4.2	Satu saa siivet kerronnan eri muodoilla	20
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TOTEUTUS	23
5.1	Tarkoitus ja tavoite	23
5.2	Toiminnallinen opinnäytetyö	24
5.3	Satuoppaan suunnittelu	25
5.4	Satuoppaan sisältö	29
6	SATUOPPAAN KOKEILU JA ARVIOINTI	34
7	POHDINTA	38
	LÄHTEET	40
	LIITTEET	43

1 JOHDANTO

Nykylasten kulttuuri on täynnä kuvia ja mediaa. Monen päiväkotikäisen lapsen arkeen kuuluu televisio, Internet sekä mobiili- ja tietokonepelit. Lapsi ei saa tärkeitä vastavuoroisuuden kokemusta teknisistä laitteista ja tunteiden säätely on vaikeaa. Lasten parissa työskentelevät kasvattajat ovat huomanneet, etteivät kaikki nykylapset pysty välttämättä muodostamaan mielikuvia asioista itseseen. Sadut ovat hyvä keino lapsen mielikuvituksen rikastuttamiseen sekä empatiakyvyn, itsehillinnän, ongelmanratkaisun ja tunteiden hallinnan kartuttamiseen. Sadut ja niiden kuunteleminen pitäisi kuulua jokaisen lapsen elämään. (Heikkilä-Halttunen 2015, 96, 101, 106, 213.) Päiväkoti on satujen käytölle mitä erinomaisin paikka. Satuja voidaan käyttää päiväkodissa satunnaisesti tai suunnitellusti. (Hämmäinen & Mäki 2009, 53, 56.)

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on koota satuopas lasten vuorohoitoryhmän, Mussukan toiminnan tueksi ja innostajaksi sekä arvioida oppaan soveltuvuutta. Satuopas tarjoaa helposti toteutettavia vinkkejä satutuokioiden järjestämiseen 3-5-vuotiaille lapsille. Mussukan työntekijöille tehdyn kyselyn perusteella satuja käytetään päiväkodissa siten, että niitä luetaan lapsille ja joskus käytetään nukketeatterissa. Työntekijät esittivät toiveita satuoppaan sisältöön liittyen, mitkä huomioidaan oppaan teossa.

Satuoppaassa on jokaiselle kuukaudelle (elo-toukokuu) oma teema, jota käsitellään satujen ja eri toimintamuotojen avulla. Teemat muodostavat satuvuoden, jota voi viettää päiväkodissa. Vuodenajat ja luonto ovat teemoissa vahvoina tekijöinä, mutta myös perinteisyyttä ja satujen maailmaa halutaan tuoda tutuksi lapsille. Oppaassa on vinkkejä myös satutuokion toteutukseen ja sadun kerronnanmuotoihin liittyen. Satuoppaan mukana on lorukortteja, joita voi hyödyntää satutuokioilla. Oppaan tavoitteena on antaa tietoa ja vinkkejä, jotta satuja hyödynnetään päiväkodin toiminnassa säännöllisesti. Tavoitteena on myös, että lapsille luetaan erilaisia satuja, kuten perinteisiä kansansatuja.

Opinnäytetyö koostuu satuoppaasta ja kirjallisesta opinnäytetyöraportista. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä ovat kansansadut ja taidesadut, satujen merkitys 3-5-vuotiaalle, satujen käyttö päivähoitossa, satutuokion järjestäminen, sadunkerronnan muodot sekä toiminnallinen opinnäytetyö. Opinnäytetyöraportissa kerrotaan satuoppaan suunnittelusta ja toteutuksesta, arvioidaan opasta sekä tuodaan esille Mussukan työntekijöiden antama palaute oppaasta. Lopuksi pohditaan koko opinnäytetyöprosessia.

*Saako satu sisään tulla,
kilistellä tiukusella,
tiukusella kullatulla.*

*Suussa satusanojansa,
taikakalut taitavasti,
taitavasti taskussansa.*

*Ilahduttaa iltasella,
korvaan lasten sipsutella,
sipsutella, supsutella.*

Marjatta Pokela

2 LAPSI SATUJEN MAAILMASSA

2.1 Satujen jäljillä

Satuja on kerrottu ja kuunneltu jo satoja vuosia sitten, kun ne huomattiin hyödylliseksi ja hauskaksi ajanvietoksi. Yhteisön vanhimmat kertoivat satuja nuoremmille ja samalla opettivat yhteisön sääntöjä, tapoja ja arvoja. Kyläyhteisön yhteiset satuhetket vahvistivat yhteenkuuluvuuden tunnetta. Vielä tänäkin päivänä vanhemmat jatkavat tätä kerrontaperinnettä, kun lukevat tai kertovat satuja lapsille. (Heikkilä-Halttunen 2015, 97.)

Ylösen (2000, 9-10) mukaan sadut perustuvat mielikuvitukseen, kansan uskomuksiin ja myytteihin. Sadussa yleensä tapahtuu asioita, jotka eivät ole todellisuudessa mahdollisia. Satu voi sijoittua omaan maailmaan tai yliluonnolliset asiat voivat tapahtua todentuntoisessa ympäristössä. Yleensä luonto ja ihminen ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Myös Suojala (2001, 30–31) kuvaa sadun olevan mielikuvitukseen perustuva kerronnan muoto, joka ylittää todellisuuden rajat. Sadun maailmassa kaikki on mahdollista: eläimet puhuvat ja sankarit suorittavat ihmetekoja.

Satu alkaa yleensä jollakin etäännyttävällä tavalla, kuten ”olipa kerran”. Siitä lapsi tietää, että ollaan siirtymässä sadun maailmaan, pois arkitodellisuudesta. Hyvässä sadussa tulee olla selkeä juoni ja yksinkertaiset hahmot, joihin lapsen on helppo samaistua. Hyvä ja paha on usein vastakkain sadussa. Paha saa aina palkkansa ja hyvä voittaa, mikä kuvaa lapselle oikeudenmukaisuutta. Sadun onnellinen loppu luo tulevaisuuden toivoa lapselle. Se viestittää, että kaikesta voi selviytyä. (Mäki & Arvola 2009, 38–39.)

Yleensä sadun eteneminen, henkilöiden toiminta ja tapahtumat ovat samantyyppisiä niin kansansaduissa kuin kirjoitetuissakin saduissa. Sadun alkupuolella tulee esille jokin ongelma, mikä on ratkaistava. Sadun sankari voi saada apua yliluonnollisilta tahoilta tai hän joutuu selviytymään omin neuvoin. Matkan varrella voi olla este, kuten noita, joka yrittää estää sankarin etenemistä. Sadun

jatkuessa päähenkilö oppii itsestään ja muista. Hän ymmärtää, että yksin ei selviä, vaan apua tarvitaan ja sitä saa pyytää. Tyypillisesti sadussa on kriisi, jonka jälkeen ongelmat alkavat selvitä. Sadun lopussa päähenkilölle tapahtuu muutos, joka on ratkaiseva tekijä vaikeuksien voittamisessa. Tämän jälkeen päähenkilö hyväksytään ja häntä rakastetaan. (Ylönen 2000, 12–13.)

Satuja voi jakaa eri lajeihin. Yksi tapa on jaotella ne tekijän mukaan kansansatuihin ja taidesatuihin. Kansansadut ovat suullista perinnettä, eikä niiden keksijöitä tiedetä. (Karasma & Suvilehto 2014, 54.) Eri maiden kansansaduista löytyy samanlaisia tunnuspiirteitä. Eläimet käyttäytyvät kuten ihmiset. Ihmiset on kuvattu selkeästi joko ukoiksi tai akoiksi, tytöiksi tai pojiksi tai yliluonnollisiksi hahmoiksi kuten peikoiksi tai noidiksi. (Lampi 1981, 28.) Ihmisten vastakkainasettelu näkyy myös siinä, että he ovat joko hyviä tai pahoja, rutiköyhiä tai opporikkaita, mökin asukkaita tai kuninkaallisia. Ihmisistä selviää vain se, mikä on sadun etenemisen kannalta tarpeellista. Kansansatujen tapahtumapaikkana on usein metsä. Kansansatu opettaa oikeudenmukaisuudesta, toisten auttamisesta ja ystävällisyydestä. (Ylönen 2000, 15–16.)

Lampi (1981) jaottelee suomalaiset kansansadut neljään ryhmään: eläinsadut, pilasadut, legendat ja seikkailusadut. Eläinsaduissa seikkailee monet metsän villieläimet, joiden keskinäisiä suhteita ja elämää seurataan. Tyypillisesti karhu kuvataan kömpelöksi, kettu ovelaksi, susi pelottavaksi, jänikset ja hiiret kilteiksi sekä kissa ja kukko viisaiksi. Liioittelevat ja tilannekomiikkaa sisältävät pilasadut pilailevat yksinkertaisten ihmisten kustannuksella. Hölmöläistarinat ovat tunnetuimpia pilasatuja, joissa viisas Matti ratkaisee yleensä hölmöläisten ongelman. Legendat kuvaavat kansanomaisia uskomuksia hurskaiden ihmisten elämästä ja luonnon ilmiöiden synnystä. Seikkailusatuja ovat pohdiskelevat novellisadut ja vauhdikkaat ihmesadut. Novellisadut ovat monivaiheisia, kun taas ihmesaduissa tapahtumat etenevät loogisesti. (Lampi 1981, 29–31.) Ihmesadussa seikkailee ihminen päähenkilönä ja mukana on vähintään yksi ”ihmeellinen” asia, kuten puhuva eläin tai taikaesine. Novellisaduista puuttuu yliluonnollisuus, muuten ne ovat ihmesatujen tapaisia. (Karasma & Suvilehto 2013, 55, 58.)

Taidesatu on kirjailijan kirjoittama, eikä se ole muovautunut suullisen perinteen kautta kuten kansansadut. Taidesadussa on vertauskuvallisia ja symbolisia elementtejä sekä kaunokirjallista ainesta. Käsittelevät aiheet liittyvät olemassa-oloon ja moraalisiin ongelmiin useammin kuin kansansadussa. Taidesadun henkilöt ja miljöö kuvataan yleensä tarkasti ja juoni voi sisältää yllättäviä käännteitä. Kansansatujen tapaan myös taidesaduissa on opettavainen ja moraalinen puoli. Hans Christian Andersen ja Sakari Topelius ovat varhaisimpia taidesatujen kirjoittajia. Anni Swania pidetään suomenkielisen taidesadun ensimmäisinä edustajina. Myöhemmin muun muassa Marjatta Kurenniemi, Kaarina Helakisa, Hannele Huovi ja Leena Laulajainen ovat ihastuttaneet saduillaan (Suojala 2001, 39, 44, 49). Kivilaakson (2010, 16–17) mukaan suomalainen taidesatu pohjautuu suomalaisiin kansansatuihin. Luonto ja metsään liittyvä mytologia ovat keskeisiä aiheita. Usein luonto on elollinen ja pääroolissa ovat kasvit ja eläimet, jotka käyttäytyvät kuten ihmiset. (Kivilaakso 2010, 16–17.)

Vuosisadan vaihteen ja tämän päivän kirjailijoiden käsittelemät aiheet poikkeavat toisistaan. Molemmat voivat kuitenkin olla tärkeitä tämän päivän lukijalle. Satu jää mieleen, jos siinä on elämäntaitoon ja empatiaan liittyvä opetus hetkelisen hovin lisäksi. Kun sadun kieli on omaperäistä ja kuvallista, se muistetaan paremmin. (Lampi 1981, 32.) Nykyajan satu on suunnattu ensisijaisesti lapsille, kun taas kansansatu oli tarkoitettu kaikenikäisille, yleensä aikuisille. Nykyajan saduissa päähenkilönä voi olla pehmonalle ja tapahtumapaikkana voi olla metsän lisäksi myös kaupunki. Satuihin on tullut leikkimielisyyttä, eikä niiden sävy ole enää niin vakava. Vaikka tämän päivän satu on muuttunut yhteiskunnan mukana kansansaduista ja varhaisimmista taidesaduista, sen perimmäinen sanoma on pysynyt samana. Nykyajankin saduissa hyvä ja paha ovat vastakkain ja molemmat saavat lopussa palkkansa. (Ylönen 2000, 21–26.)

2.2 Satujen merkitys 3-5-vuotiaalle

Lapsi tottuu luontevasti kuuntelemaan kieltä, kun hänelle luetaan satuja. Kielenkehityksessä on lasten välillä suuriakin eroja, ja tähän vaikuttaa muun muassa se, miten paljon lapsen kanssa on juteltu ja luettu. Kielen oppimisen kannalta kolme ensimmäistä vuotta ovat erityisen herkkää vaihetta. 3-vuotias osaa käyttää äidinkieltään jo melko hyvin. Lapsi ajattelee konkreettisesti ja hänen on vaikea hahmottaa todellisuuden ja mielikuvituksen eroa. 3-vuotias pystyy kuuntelemaan monivaiheisempaa satua kuin ennen, sillä hänen muistinsa on kehittynyt. Lapset pitävät saduista, joissa on paljon toistoa. Lapsi saa samaistumiskohteita saduista, joissa seikkailee samanikäisiä. Selkeät eläinsadut herättävät lapsen mielikuvitusta ja pohjustavat varsinaiselle satuiälle. (Lampi 1981, 52–53.)

Yleisesti ajatellaan, että 4-8-vuotiaat ovat parhaassa satuiässä. Kuitenkin satuikään vaikuttaa olennaisesti lapsen tausta, elämäntilanne, ominaisuudet ja kehitystaso. (Ylönen 2000, 40.) 4-vuotiaasta eteenpäin lapsen kieli ja puhe vakiintuu ja vahvistuu. Omien tunteiden ja ajatusten selittäminen onnistuu. Ympäristö on edelleen merkittävässä roolissa kielen kehityksen tukemisessa. 4-5-vuotiaasta kiinnostavat sadut, joissa on selkeä juoni. (Lampi 1981, 53.) Heikkilä-Halttunen (2015, 96) tuo esille, että tämänikäisen leikeissä esiintyy ”leikisti ja oikeasti” tapahtuvat asiat. Lapsi tietää, että satumaailmassa kaikki on mahdollista. Jarasto ja Sinervo (1997, 52–53) toteavat 4-vuotiaana mielikuvituksen voimistuvan, mikä näkyy uutena kiinnostuksena satuihin. Nyt lasta kiinnostaa itse satu, ja hän mielellään myös keksii itse satuja.

Sadut viihdyttävät, rohkaisevat, lohduttavat ja kiinnostavat lasta. Ne tuottavat iloa lapselle, sillä ne sisältävät yllätyksiä, ihmeitä, seikkailuja ja jännitystä. Satu etäännyttää arjesta, mikä viehättää lasta ja tuo arkeen vaihtelevuutta. (Ylönen 2000, 27–28; Lampi 1981, 29.) Sadun tuomat ilonkokemukset vahvistavat lasta sekä tukevat hänen kasvuaan ja kehitystään. Satu antaa voimaa ja parantaa pahan mielen. Oikea satu on aina lapselle tosi, jopa niin tosi, että myöhemmin elämässään lapsi voi liittää oppimansa asiat ja lapsuuden kokemukset yhteen.

On hyvä, että lapsi kuulee paljon satuja. Sitä kautta lapsi kiinnostuu tutkimaan maailmaa ja etsimään omaa todellisuutta. (Haapaniemi-Maula 1997, 8-9.)

Satu vahvistaa lapsen minäkuvaa ja itsetuntoa. Jokainen lapsi käsittelee satua omalla tavallaan ja vastaanottaa sadun juonesta vain sen verran kuin hänen kehitystasonsa sallii. Lapsi kertoo sadun olevan merkityksellinen pyytämällä samaa satua yhä uudelleen luettavaksi. Lapsi voi osata sadun niin hyvin ulkoa, että korjaa mahdollisia virheitä aikuisen lukiessa sitä (Tsitsani ym. 2010, 270). Satu ei tyrkytä tietoa, vaan lapsi saa itse etsiä sadusta ratkaisuja ongelmalleen. Aikuisen ei siis tarvitse tulkita lapselle sadun sanomaa, vaan lapsi saa itse rauhassa pohtia sitä. (Ojanen 1980, 18–19.)

Saduissa on aina hoidollinen ja voimaannuttava puoli, mikä ilmenee sen tarjoamista ratkaisumalleista ja uusista näkökulmista. Lapsen voi olla vaikea sanoittaa oloaan tai tunteitaan. Tietty satu voi auttaa lasta työstämään jotain mielessä olevaa asiaa tai vaikeaa elämäntilannettaan ja toimia siten terapeuttisesti. Onnellinen ja toivoa antava sadun loppu viestittää lapselle, että vaikeuksista voi selvitä. (Heikkilä-Halttunen 2015, 100; Jarasto & Sinervo 1997, 215.) Lapsen luottamus omiin kykyihin ja itsensä ilmaisuun kasvaa, kun lapsi saa keksiä itse tarinoita. Myös kasvattajan kertomien satujen ja tarinoiden pohjalta toteutettava luova toiminta auttaa lapsen itsetuntoa. Kirjallisuuden eri lajien kautta lapsi tutustuu monipuolisesti ympäröivään maailmaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 19.)

Tunteiden kehittäminen on yksi tärkeimmistä sadun tehtävistä. Lapsi oppii tunnistamaan omia tunteitaan, kuten jännitystä, pelkoa ja iloa sadun avulla. Satu tukee sosiaalisten taitojen kehittymistä ja harjoittaa empatiakykyä, itsehillintää, ongelmanratkaisua ja tunteiden hallintaa. Satu vahvistaa lapsen mielikuvitusta, mikä taas auttaa lasta kanavoimaan tunteitaan rakentavasti. Sadut tukevat lasta itsenäistymisessä, sillä saduissa käsitellään lapsillekin tuttuja pettymyksiä ja haaveita. (Heikkilä-Halttunen 2015, 100–101.)

Monilla lapsilla on sisällään negatiivisia tunteita, joiden käsittelyyn heillä ei välttämättä ole keinoja. Erilaisten tunteiden ilmaiseminen voi olla vaikeaa. Kun lapsella on paha olla, se voi näkyä monin eri tavoin. Satujen avulla lapset pääsevät lähemmäksi tunteitaan. Sadun henkilöön tai eläimeen samaistuminen voi olla hyvin terapeutista lapselle. (Hämmäinen & Mäki 2009, 53–54.) Lapsi saa oikeutuksen negatiivisille tunteilleen kuunnellessaan satua, jonka pahaan hahmoon hän voi samaistua. Yhteinen satuhetki aikuisen kanssa viestittää lapselle, että hänet ja hänen kaikki tunteensa hyväksytään. (Mäki & Arvola 2009, 39.)

Saduissa aiheena on usein pelko, kuten yksin jäämisen pelko. Mielikuvituksen avulla lapsi voi kohdata pelkonsa omalla tavallaan ja selviytyä siitä voittajana. (Jarasto & Sinervo 1997, 212–213.) Satu voi auttaa lasta myös hallitsemaan pelkojaan ja häntä voidaan valmistaa kohtaamaan monenlaisia uusia asioita ja tilanteita. Sadut auttavat lasta vaikeiden asioiden yli ja ymmärtämään niitä. (Mäkelä 2002, 8.)

Sadut merkitsevät lapselle tietä mielikuvitusmaailmaan, jossa pieninkin voi voittaa vaikeudet (Mäkelä 2002, 8). Jokaisen lapsen elämään pitäisi kuulua satujen kuunteleminen, sillä se vahvistaa lapsen mielikuvituksen kehittymistä. Sadun kieli on rikasta ja rönsyilevää, joten se antaa paremmin ravintoa lapsen mielikuvitukselle kuin kuvakirja. Kun sadun kertoo ilman kuvia, lapsi saa kuvitella sadun niin jännittäväksi ja pelottavaksi kuin haluaa. Maailma on täynnä kuvia, joten keskittyminen pelkkään kerrontaan on tärkeä taito. Lapsi saattaa keskittyäkin paremmin kuuntelemaan itse satua, kun tarjolla ei ole valmiita kuvia. (Heikkilä-Halttunen 2015, 96, 101, 106–108.)

Voi käydä myös niin, että lapsi tulkitsee satukirjan kuvia eri tavalla, mitä ne tarinan mukaan tarkoittavat. Lapsella ei välttämättä ole riittävästi ymmärrystä tulkita kuvia, vaikka itse tarina kertoisi selkeästi kuvan tarkoituksen. Tämä johtuu siitä, ettei lapsi välttämättä ota vastaan kaikkea kuulemaansa tekstistä, mikä vaikuttaa myös kuvien yksityiskohtien ymmärtämiseen. Kuvat voivat jopa sekoittaa lapsen tulkintaa sadusta. Jos esimerkiksi kahdessa eri kuvassa seikkailee sama

hahmo, lapsi voi silti ajatella niiden olevan kaksi eri hahmoa. (Schickedanz & Collins 2012, 540–543.)

Lapsi oppii oikean ja väärän sekä syyn ja seurauksen suhdetta sekä elämäntaitoa satujen avulla. Kun lapsi kuulee satuja, hän oppii huomaamaan, että vaikka sadussa on vaikeuksia, se päättyy silti aina onnellisesti. (Lampi 1981, 29.) Sadussa esiintyvät ääripäät ja kaksijakoisuus (hyvä ja paha) sekä selkeät luonne-tyypit opettavat lapselle moraalialia. Lapsen usko oikeudenmukaisuuteen kasvaa, kun sadun lopussa palkitaan rehellisyys ja hyvä käytös. (Heikkilä-Halttunen 2015, 98–99.)

Varhaislapsuudessa leikki ja sadut ovat tärkeitä tekijöitä lapsen kielen kehitykselle. Lapselle on luonnollista leikitellä sanoilla. Riimittelyn, lorujen ja hassujen merkityksettömien sanojen sekä kirjallisuuden avulla lapsen kielellinen tietoisuus laajenee. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 19.) Satua kuunnellessa lapsen kuuntelutaito kehittyy ja sanavarasto karttuu, kun hänelle selitetään sadussa esiintyviä vieraita sanoja (Ylönen 2000, 27).

Sadun merkitys lapsen kehitykselle on laajempi kuin osaisi kuvitellakaan. Lapsi kokee sadun kautta monia tunne-elämyksiä jännityksestä helpotukseen ja pelosta toivoon. Sadusta löytyy aina jokin samaistumisenkohde, joka auttaa lapsen sosiaalista kehitystä. (Jarasto & Sinervo 1997, 211–214.)

3 SADUT PÄIVÄHOIDOSSA

3.1 Satujen käyttö päivähoidossa

Sadut ovat osa päiväkodin arkea; niitä luetaan lapsille ääneen päivän eri hetkinä, niistä piirretään ja niiden avulla tehdään esityksiä. Useissa päiväkodeissa käytetään myös sadutusta. Satuja voi käyttää päiväkodissa satunnaisesti tai suunnitellusti. Ihanteellista olisi, jos ryhmän kaikki työntekijät osallistuisivat satu-työskentelyn suunnitteluun. Satujen käyttäminen päiväkodissa on tärkeää, ja sitä voikin perustella monella tavalla. Päiväkodin satuhetket ovat erityisen tärkeitä heille, joille ei lueta kotona lainkaan satuja. (Hämmäinen & Mäki 2009, 52–54, 56.) Kotona ei välttämättä ole kirjoja tai vanhemmilla ei ole aikaa kirjojen lukemiselle tai ymmärrystä lukemisen tärkeydestä. Nykyajan kuva- ja ääniärsykkeiden paljous kilpailee kirjojen lukemisen rinnalla, jolloin kirjojen tarjoama huvi ja hyötyä ovat vaarassa jäädä taka-alalle. (Lampi 1981, 49, 78.)

Päivähoidon tärkeä tehtävä on tarjota jokaiselle lapselle mahdollisuus tutustua lastenkirjallisuuteen ja sen eri lajeihin sekä innostaa lukemaan kirjoja. On hyvä ottaa huomioon lapsen omat kiinnostuksen kohteet, kun tuetaan lapsen suhdetta kirjoihin. Päivähoitossa tarvitaan koko ryhmän, pienen ryhmän ja yksilöllisiä satuhetkiä, joiden avulla voidaan toteuttaa muuta yhteistä toimintaa. (Suojala 2009, 42.)

Louvesniemen (2013, 29, 34, 38) opinnäytetyössä selvitettiin Vaasan kaupungin viiden päiväkodin satujen käyttöä. Kyselyssä ilmeni, että satuja luetaan eniten lepohetkillä, odotteluaikoina sekä päivä- ja aamupiireillä. Alle puolet vastaajista mainitsi satujen lukemisen satuhetkillä. Lapsille luetaan eniten perinteisiä ja lyhyitä satuja. Myös Pekkalan (2014, 25–26) opinnäytetyössä lepohetket nousivat parhaimmaksi satuajaksi erään rovaniemeläisen päiväkodin työntekijöiden mielestä. Pääsääntöinen satuhetki on ennen ulos lähtöä iltapäivällä, välipalan jälkeen. Joskus myös aamupäivisin ja siirtymätilanteissa luetaan satu.

Tsitsanin ym. (2010, 269–270) tutkimuksen mukaan lapset valitsevat usein perinteisiä satuja uudempien sijaan, ja erityisesti Punahilkka on suosittu. Lapset haluavat kuulla satuja päivittäin, ja usein myös samaa satua moneen kertaan. Suojalan (2009, 42) mukaan lapsen tulee saada vaikuttaa siihen, mitä kirjoja luetaan. Kirjoihin tutustutaan yksin, mutta myös muiden lasten kanssa ja aikuisen johdolla. Aikuisen vastuu on tarjota lapselle erilaisia kirjoja, kuten eri tavoin kuvitettuja kirjoja ja uusia kiinnostuksen kohteita. Satujen olisi hyvä olla sellaisia, jotka tarjoavat mahdollisuuden samaistumiseen, empatian kokemiseen, tunteiden käsittelyyn, huumorin kokemiseen ja kielellisiin elämyksiin. Kirjojen ja satujen avulla opitaan myös ymmärtämään todellisuuden ja fiktion rajaa.

Mäki ja Arvola (2009, 40) tuovat esille, että erityisen pelottavia satuja, kuten Grimmin satua Kataja, ei suositella pienille lapsille. Tämänkaltaisissa saduissa pelko on vahvasti läsnä, koska hahmot ovat ihmisiä ja kuolemaa käsitellään rajulla tavalla. Bettelheim (1975, 145, 151–153) toteaa joidenkin aikuisten pelkäävän, että sadut antavat väärää tietoa elämästä, ovat pelottavia tai pitävät sisällään negatiivisuutta. He eivät välttämättä osaa nähdä satujen tärkeyttä lapselle. Satuihin tottunut lapsi ymmärtää jo sadun etäännyttävästä alusta, että satu tapahtuu aivan eri maailmassa kuin arkipäivän todellisuudessa. Lapsi tarvitsee myös pelottavia satuja, joissa voi olla negatiivisia ja vihamielisiäkin sävyjä. Niistä lapsi huomaa, ettei ole yksin negatiivisten ajatustensa kanssa. Lapselle on tärkeää sadun tarjoama onnellinen loppu, jota hän ei osaa itse kuvitella.

Aikuisten ei tule pelätä lukea lapsille satuja. Omat kokemukset ja intuitio kertovat, millainen satu sopii lapselle milloinkin. Lapselle on tärkeää aikuisen turvallinen läsnäolo, mikä auttaa kohtaamaan sadun pelottavatkin käänteet. Aikuisen on hyvä olla valmis käsittelemään sadun sisältöä lapsen kanssa, esimerkiksi piirtämällä, keskustelemalla tai leikkimällä. (Mäki & Arvola 2009, 27.)

Päiväkodin toimintakausi voidaan jakaa useampaan teemaan, jotka antavat suuntaviivat muulle toiminnalle. Kirjallisuuden avulla käsitellään teemaa ja sen kautta välitetään lapsille tiedollisia ja elämyksellisiä kokemuksia. Työntekijät voivat itse valita, millaisia teemoja käsittelevät ja mikä niiden kesto on. Samaa

teemaa voi käsitellä useamman kirjan avulla. (Lampi 1981, 64–65.) Lapselle tarjotaan mahdollisuus omaehtoiseen kirjojen tutkimiseen. Päiväkotiin voi luoda rauhallisen lukunurkkauksen. Tarjolla voi olla satuihin liittyviä leluja, teatterinukkeja tai rooliasuja, mitkä virittävät lapsia leikkiin tai kertaamaan satua. On hyvä tutustua lasten kanssa ensin näihin välineisiin ja kokeilla niitä yhdessä. Lasten kanssa voi myös rakentaa päiväkotiin kirjaston, jossa voi harjoitella kirjan valitsemista, lainauskäytäntöjä, leikkilukemista ja käytöstapoja. (Suojala 2009, 43.)

3.2 Lasten vuorohoitoryhmä Mussukka yhteistyökumppanina

Utajärvellä sijaitseva vuorohoitoryhmä, Mussukka, tarjoaa lastenhoitoa perheille, joiden hoidontarve iltaisin, viikonloppuisin tai öisin johtuu vanhempien työsäkäynnistä tai pääsääntöisestä opiskelusta. Mussukka on yksi päiväkoti Kukkokiekuun ryhmistä. Mussukassa on yksi 12-paikkainen ryhmä 0-2-vuotiaille lapsille ja yksi 21-paikkainen ryhmä 3-6-vuotiaille lapsille. (Utajärvi 2016.)

Päiväkoti Kukkokiekuun varhaiskasvatussuunnitelmassa (2014, 16–17) kerrotaan, että päiväkodissa luetaan paljon kirjoja joka päivä. Lapset saavat tuoda kotoa kirjoja luettavaksi. Lapsen kielen kehitystä rikastutetaan luovasti hyödyntäen esimerkiksi teatterin keinoja (kuten näytelmät, käsi- ja keppinuket ja lasten spontaanit esitykset), lauluja, loruja, tarinoita ja satuja. Leikinomaisilla keinoilla pyritään herättämään lapsen kiinnostusta lukemiseen ja kirjoittamiseen. Muun muassa sadut, lorut, arvoitukset ja näytelmät luovat perustan lapsen lukemis- ja kirjoitusvalmiuksille.

Päiväkodissa on paljon lastenkirjallisuutta. Yhdessä lasten kanssa vierailaan kirjastossa ja lainataan kirjoja päiväkotiin teemojen ja vuodenaikojen mukaan. Lapsille selitetään kirjoissa esiintyviä vaikeita sanoja. Yhdessä pohditaan sadun juonta, hyvää ja paha sekä oikeudenmukaisuutta. Tavoitteena on, että lapsen perussanasto ja tietovarasto laajenee ja syvenee. Lapsille luetaan sekä lyhyitä kuvakirjoja, että pidempään jatkuvia lasten kirjoja, jotka aktivoivat lasta muistin käyttöön. (Päiväkoti Kukkokiekuun varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 17.)

Mussukan työntekijöille lähetettiin syksyllä 2015 kysely, jossa kartoitettiin työntekijöiden satujen käyttöä sekä toiveita satuoppaan sisältöön liittyen (Liite 1). Kyselyä käytetään opinnäytetyön lähdemateriaalina. Kyselyyn vastasi nimettömästi Mussukan kaikki kuusi työntekijää. Jokainen työntekijä toi esille, että käyttää työssään satuja lukemalla niitä lapsille. Osa kertoi käyttävänsä satuja nuketeatterissa tai keksivänsä niitä itse. Kyselyssä ilmeni sadutuksen käyttö ja se, että kirjoista haetaan tukea akuutteihin ongelmiin, kuten arvoihin liittyviin.

Satujen lukukerroissa oli eroja työntekijöiden välillä. Osa sanoi lukevansa joka päivä satuja ja osa taas muutaman kerran viikossa. Eräs työntekijä toi esille, että lukisi mielellään enemmän satuja lapsille, mutta aina ei aika riitä. Toinen työntekijä kertoi lukevansa varsinaisia satuja harvemmin. Työntekijöiden mukaan satuja luetaan sekä lapsen että aikuisen aloitteesta. Moni kertoi, että satuja luetaan yleensä yhden tai useamman lapsen kanssa tai satuhetki pidetään koko ryhmän kanssa ennen ruokailua. Eräs työntekijä kertoi, että ”virallisia” satuokioita pidetään silloin, kun tilanne sallii ja kirjaston täti käy silloin tällöin ryhmässä vierailulla. Toisen työntekijän mielestä on mukava hetki aamulla, kun voi istahtaa sohvalle lukemaan satua ja ”heräilemään” päivään.

Työntekijät kokivat satujen lukemisen tärkeäksi lapsille. Heidän mielestään sadut lisäävät mielikuvitusta, kartuttavat sanavarastoa, ovat opettavaisia ja harjoittavat keskittymiskykyä. Sadun kautta ikävätkin asiat voivat tuntua helpommilta ja lapsi voi käsitellä vaikeita tunteita. Hyvät sadut ovat hyvä työväline kasvatus-työssä, sillä niiden avulla voi toteuttaa tunne- ja moraalikasvatusta. Erityisesti kahdenkeskisissä satuhetkissä lapsi saa läheisyyttä ja huomiota. Työntekijöiden mukaan satuja käydään läpi joskus sadun lukemisen jälkeen. Lasten kanssa saatetaan pohtia, mikä oli sadun opetus, ja katsella sadun kuvia. Lasten mieltä askarruttaviin kysymyksiin vastataan ja välillä myös lapsilta kysellään sadusta. Eräs työntekijä mainitsi, että varsinkin isompien lasten kanssa tulee keskustelua ja kysymyksiä sadun pohjalta. Kyselyssä ei ilmennyt, käydäänkö satuja muulla tavalla läpi lukemisen jälkeen.

4 SATU ELÄÄ SATUTUOKIOLLA

4.1 Satutuokio alkaa

Lukemisen yhteydessä on tärkeää kokea rauhaa ja kiireettömyyttä, mutta lukeminen ei tule rajautua pelkästään uni- ja lepohetkiin tai keskittymisen harjoitteluun. Lapsen tulee saada myös osallistua aktiivisesti, keskustella, tuoda ajatuksia esille sekä eläytyä eri tavoin. Sen takia tarvitaan myös luku-, loruttelu- ja satuhetkiä. (Suojala 2009, 42.)

Satutuokio on vuorovaikutustilanne, jossa osapuolina ovat lukija tai kertoja ja kuulijat. Sadunkertojan tulee olla läsnä, joustava ja koko ajan kuulolla valmiina ottamaan vastaan lasten kysymyksiä. Jokaisella sadunkertojalla on oma tapa, miten järjestää satutuokion. Tuokiolla satuilija vie omalla, persoonallisella tavallaan lapsikuulijat satumaahan. Kun itse on innoissaan ja nauttii sadun lukemisesta, se välittyy myös kuulijoihin ja tempaa heidät mukaan (Jäälinoja 2000, 34). Tuokiolle voi valita jonkin teeman tai käyttää eri aihepiirien kirjoja. Kannattaa kuitenkin valita satu, josta itse tykkää. Jos satu ei miellytä lukijaa itseään, se välittyy lukiessa kuulijoillekin. (Mäkelä 2002, 20–21, 23–24.)

Valitessa, suunnitellessa, muokatessa ja kertoessa satua, sadunkertojan on huomioitava se, että satu tarjoaa lapselle samaistumiskohteen. Erityisesti on hyvä miettiä sadun päähenkilöä ja sen elävöittämistä, sillä selkeästi ja elävästi kerrottu satu tarjoaa lapselle yhden samaistumishenkilön. Lapsen on helpompi seurata kertomusta, kun kertomuksessa on alusta loppuun asti selkeä päähahmo. Sadussa on hyvä olla myös jännitystä ja yllätyksiä sekä rakenteessa jänteveyttä ja selkeyttä. Ne auttavat pitämään lapsen mielenkiintoa yllä sekä ovat hyviä elementtejä, kun sadussa on jokin opetus. (Luumi 2006, 65, 79–80.)

Jokaisella ihmisellä on oma luontainen tapa puhua. Lukutilanteessa onkin tarkistettava lasten ilmeistä ja silmistä, ovatko he pysyneet vauhdissa mukana. Taukoja kannattaa pitää, jotta lapsille jää aikaa mielikuvien synnyttämiseen. Satua voi elävöittää äänellä, ilmeillä ja eleillä. Kuulijoiden reaktioita kannattaa

seurata ja toimia sen mukaan: joko eläytyä vielä reippaammin ja ronskimmin tai sitten hillitä esitystapaa, sillä liioittelun puolelle ei tarvitse mennä. (Mäkelä 2002, 21.) Hämmäinen ja Mäki (2009, 53) tuovat esille, mitä pienimmistä lapsista on kyse, sitä merkittävimmiksi nousevat sadun selkeys, kuvien esteettisyys sekä satuhetken tunnelma ja kiireettömyys. Jo pelkän aikuisen äänen käytön avulla lapsi muodostaa mielikuvia loruista ja tarinoista.

Satutuokiossa tulee ottaa huomioon lasten erilaisuus ja heidän erilaiset tavat hahmottaa maailmaa. Auditiiviset lapset voivat istua rauhassa ja kuunnella, visuaalikut hahmottavat satua näköaistin avulla ja näin ollen katsovat mielellään kuvia ja kinesteetikot käyttävät koko vartalon liikkeitä, joten välillä on hyvä päästä liikkumaan, tunnustelemaan ja tuntemaan. (Mäkelä 2002, 23.)

Lasten ikä, ryhmän koko ja työntekijän oma kiinnostus satuja kohtaan vaikuttavat siihen, kuinka usein satutuokioita pidetään ja mikä niiden kesto on. Mäkelä (2002, 22) toteaa, ettei satutuokioryhmä kannata olla liian iso, jotta ryhmän kanssa pitäminen olisi helpompaa. Myös päiväkodin muu toiminta vaikuttaa tuokioiden järjestämiseen. Säännöllisesti samaan aikaan toistuva satutuokio virittelee lapset odottamaan niitä. Tällöin keskittyminen ja kuunteleminen onnistuvat melko hyvin. Satuhetken kannattaa olla kestoaltaan lyhyt kuin liian pitkä. Myös ulkoisia järjestelyjä kannattaa miettiä; istuvatko lapset tuoleilla vai istuintyynyillä ja millainen tila on yleensäkin. Erityisesti tiloja, joissa on läpikulkua ja muita häiriötekijöitä, on syytä välttää. Lapsi keskittyy paremmin, kun tilasta tehdään miellyttävä ja kuunteluasento on mukava. (Lampi 1981, 57, 60–61.)

Jäälinojan (2000, 36) mukaan satutuokion voi aloittaa aina jollakin tietyllä rituaalilla, joka luo turvallisuutta ja auttaa tunnelman luomisessa. Satuportit voidaan avata esimerkiksi sytyttämällä satulamppu, lentämällä satumatolla, soittamalla tiettyä musiikkia tai kilistämällä satutiukua. Mäkelä (2002, 39–40) ehdottaa, että sadunkertojalla voi olla satuhattu, -liivi tai -viitta päällä, joka on merkinä lapsille satutuokion aloituksesta. Satumaailmaan voi pujahtaa myös satumaisen verhon alta tai ryömiä hämärää tunnelia pitkin.

Satua voi käydä eri tavoin läpi lukemisen jälkeen, esimerkiksi leikkien tai draaman keinoin. Muilla taiteen keinoilla voidaan ilmaista sadusta heränneitä mielikuvia. (Suojala 2009, 42.) Satua voi työstää eteenpäin myös askartelemalla, piirtämällä tai maalaamalla aiheesta. Sadulle voi keksiä jatkoa tai sen tapahtumia voi kerrata leikkien Laiva on lastattu -leikkiä, jolloin lastina saa olla sadun hahmot, esineet tai tapahtumat. (Ylönen 2000, 108–110.)

4.2 Satu saa siivet kerronnan eri muodoilla

Sadunkertojan tulee heittäytyä tekstin tulkintaan, jotta sadunlukuhetki on lapsille antoisa kokemus. Sadun lukeminen kirjasta samalla näyttäen kuvia lienee yleisin sadunkerronnan muoto. (Lampi 1981, 68.) Mäkelän (2002, 21) mukaan satuilija valitsee itse, lukeeko suoraan kirjasta vai opetteleeko sadun ulkoa. Satuun on kuitenkin aina hyvä tutustua etukäteen. Heikkilä-Halttunen (2015, 106–107) toteaa, että sadunkertoja voi päättää, näyttääkö kuvia samalla kun lukee satua vai katsotaanko kuvat sadun loputtua. Aina ei tarvitse olla kuvia satua lukiessa, vaan lapsen omien mielikuvien syntymistä voi tukea kertomalla tuttuja satuja ulkomuistista tai keksimällä itse sadun.

Sadun kerrontaa voi elävöittää ilmeillä, eleillä ja äänensävyillä. Sadun tunnetiloja voi korostaa ilmeillä, jolloin jo kertojan ilme kertoo sadussa vallitsevasta tunnelmasta. Eleillä voi havainnollistaa kerrontaa ja kuvailla jos sadussa jokin on esimerkiksi valtavan suuri tai peukalon kokoinen. Koko kehon voi ottaa mukaan sadun kerrontaan esittämällä, miten pieni hiiri liikkuu tai kuningas istuu ylväästi. Sadun tunnelmaa voi tehostaa äänenvoimakkuuksilla ja jokaiselle hahmolle voi antaa oman äänensävyn. (Jääliinoja 2000, 35.)

Oman eläytymisen lisäksi kerrontaa voi elävöittää myös satuun liittyvällä rekvisiitalla, kuten erilaisilla asusteilla, hatuilla ja kankailla. Satuun oleellisesti liittyviä esineitä voi paljastaa esimerkiksi satukorista kerronnan edetessä. (Jääliinoja 2000, 36.) Satua lukiessa lasten kanssa voidaan liikkua ja tehdä samoja asioita

kuin sadun hahmot. Myös musiikilla voidaan elävöittää satua. (Lampi 1981, 71, 73.)

Satua voi näytellä itse tai käyttää erilaisia teatterinukkeja sen esittämiseen. Päiväkodin henkilökunta voi dramatisoida sadun, kun taas lapset saavat harjoitella teatteriyleisönä oloa. Saduksi on hyvä valita tuttu aihe, jotta vuorosanoja voi improvisoida esityshetkellä. Myös yleisöä eli lapsia voi aktivoida osallistumaan näytelmän toteuttamiseen tarvittaessa. (Lampi 1981, 75.) Sormi- ja käsinukke on hyvä väline sadun esittämisessä. Sorminukkea on helppo liikuttaa ja sen saa helposti elämään liikuttamalla omaa sormeja. Käsinukke välittää tunteita, tietoa ja tapahtumia nukenkäyttäjän liikkeiden ja äänensävyjen avulla. Sormi- tai käsinukke sopii sadun kertojaksi. (Airaksinen & Okkonen 2006, 30–31.)

Nukketeatterin eri muodot tarjoavat satujen elävöittämiseen monipuoliset mahdollisuudet. Nukketeatterissa nuket, lavasteet, teksti, tehosteet ja näyttämötoeutus luovat sadun kokonaisuuden. (Lampi 1981, 76.) Teatterinukeksi muuntauuu mielikuvituksen avulla mikä tahansa esine. Se voi olla nukken lisäksi vaikkapa kivi, keppi, vaate tai ruumiinosana. Nukketeatterissa on kolmen e:n periaate: eloton eläväksi eläytymällä. Nukken käsittäjän tavoite on siis pitää nukke koko esilläolonsa ajan elävänä. Nukken tapa saapua tilaan kertoo jo siitä paljon: juokseeko se huohottaen, hyppeleekö iloisesti vai raahustaako surullisesti. Nukken koko olemus on elossa sen ollessa lavalla ja poistuessa sieltä. Kun lavalla on useampi nukke, liikkeellä ja äänellä saadaan kohdistettua katsojan huomio haluttuun nukkeeseen. Liikkeessä ja äänessä on aina se nukke, johon halutaan kohdistaa huomio ja muut ovat ääneti paikallaan. (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 123–124.) Nukketeatteria voi esittää sermin takaa tai esittäjä voi olla lasten näkyvillä. Näytelmän rekvisiitta saa olla suhteettoman suurta hahmoon verrattuna. (Mäkelä 2002, 43, 45.)

Pöytäteatteri on hyvä tapa kuvittaa ja havainnollistaa erilaisia satuja. Pöytäteatterissa sadun esittäminen tapahtuu lavastetun pöydän päällä. Esitettävän nukken tulee olla tukeva, jotta se pysyy pystyssä. (Airaksinen & Okkonen 2006, 37.) Pöytäteatterin voi järjestää esimerkiksi niin, että matalan pöydän ympärillä on

lapsille paikat, huone on hämärä ja pöydälle on kohdevalo. Kertoessa satua hahmot liikkuvat ja elävät pöydällä. Varjoteatteriin tarvitaan pimennetty tila, jossa varjoteatterinäyttämönä voi olla laaja seinä tai vaikkapa vanha pahvilaatikko. Valon lähteenä voi olla taskulamppu tai kohdevalaisin. Varjoteatterissa voi käyttää kartongista tehtyjä hahmoja, jotka on liimattu pitkiin keppeihin tai käsivarjoja, joissa sormilla ja käsillä tehdään erilaisia hahmoja. Satua voi itsekin esittää kankaan takana. (Mäkelä 2002, 45–46.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TOTEUTUS

5.1 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa satuopas lasten vuorohoitoryhmään Mussukkaan ja arvioida oppaan soveltuvuutta. Oppaan avulla päiväkodin henkilökunta voi järjestää satutuokioita ilman suurempia järjestelyjä 3-5-vuotiaille lapsille. Päiväkodin arki voi olla kiireistä, ja toiminnan suunnittelulle ei aina jää aikaa. Satuopas tarjoaakin helppoja ideoita tuokioiden toteutukseen ja sadun lukemisen jälkeiseen toimintaan.

Vuorohoitoryhmä Mussukan työntekijöille tehdyssä kyselyssä ilmeni, että satuja käytetään päiväkodissa lukemalla niitä lapsille ja joskus nukketeatterissa. Satuoppaan tavoitteena on antaa tietoa ja vinkkejä, jotta päiväkodin henkilökunta voi hyödyntää satuja säännöllisesti toiminnassaan. Toivottavaa on, että satuoppaan avulla Mussukan työntekijät innostuvat kehittämään satuoppaan ideoita eteenpäin. Uusia satuja tulee koko ajan lisää ja välillä tuntuu, etteivät perinteiset sadut ole nykylapsille niin tuttuja. Satuoppaan tavoitteena on myös, että lapsille luetaan erilaisia satuja, kuten perinteisiä kansansatuja. Saduissa ja eri toimintamuodoissa huomioidaan perinteisyys, jota halutaan oppaan avulla tuoda tuuksi lapsille.

Satuopas on tärkeä, koska omien havaintojeni mukaan satujen käyttö päivähoitossa rajautuu usein satujen lukemiseen ääneen tai satujen kuuntelemiseen cd-levyltä. Koska teknologia kehittyy koko ajan ja yhä nuoremmat lapset käyttävät esimerkiksi tablettia, on minulla huoli siitä, jäävätkö sadut taka-alalle. Näin voi olla lasten kotona, mutta päiväkodin henkilökunta voi satuoppaan avulla tuoda satuja lapsen elämään säännöllisesti ainakin päiväkodissa. Olen myös huomannut, kuinka mielellään lapset kuuntelevat satuja ja haluavat itsekin ”lukea” kirjoja. Sadut ovat tärkeitä lapsille ja niitä voi hyödyntää lasten parissa monella eri tavalla. Haluan, että satuopas palvelee ja opettaa lisää satujen käytöstä niin minua tulevana lastentarhanopettajana kuin myös yhteistyökumppaniani.

5.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Hyvässä opinnäytetyöaiheessa idea nousee koulutusalan opinnoista. Aiheen avulla pystyy luomaan yhteyksiä työelämään sekä syventämään tietoja ja taitoja jostakin itseä alalla kiinnostavasta aiheesta. Aiheanalyysi eli aiheen ideointi on toiminnallisen opinnäytetyön ensimmäinen vaihe. On tärkeää, että aihe motivoi tekijää sekä syventää asiantuntemusta aiheesta. Aiheanalyysin jälkeen tehdään toimintasuunnitelma, josta ilmenee toteutettava tuote, toteuttamistapa ja työn tavoitteet. Aiheanalyysi- ja tutkimussuunnitelmavaiheessa tulee pohtia opinnäytetyön kohderyhmää tarkasti, jotta tuote vastaa käyttäjän tarpeisiin. Tärkeää on myös kartoittaa aiheeseen liittyvää teoretietoa ja rajata omaa ideaa. (Vilka & Airaksinen 2003, 16, 23, 26–27, 38.)

Vilka ja Airaksinen (2003, 51–53) toteavat, että toiminnallisena opinnäytetyönä voi tuottaa esimerkiksi ohjeistuksen tai tietopakettin, jolloin voi valita tuottavansa painotuotteen. Tuotteen suunnittelussa tulee ottaa huomioon tuotteen kustannukset. Tavoite on saada tuotteesta yksilöllinen ja persoonallinen, jotta se erottuu muista vastaavanlaisista tuotteista. Jämsän ja Mannisen (2000, 56–57) mukaan tuotteen asiasisältöön vaikuttaa kohderyhmä ja käyttötarkoitus. Kun kyseessä on tietoa tarjoava tuote, tekstityylinä on asiatyyli. Teksti tulee olla selkeä ja jäsenelty. Otsikot johdattavat aiheeseen ja selkeyttävät tekstiä. Painotuotteen ulkoasu on yksi tärkeä osa tuotteen oheisviestintää. Tuotteen visuaalisen ilmeen luomisessa voi hyödyntää esimerkiksi eri kirjaintyyppejä ja -kokoja, kuvia ja värejä.

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu tuote ja raportti. Raportista ilmenee, mitä, miksi ja miten on tehty. Raportissa tuodaan esille myös työprosessin kulua sekä havaittuja tuloksia ja johtopäätöksiä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tehtyjä valintoja tulee perustella jollakin alan näkemyksellä, käsitteellä tai tietoperustalla. Usein toiminnallisen opinnäytetyön teoreettiseksi näkökulmaksi riittää jokin alan käsite ja sen määrittely. Hyvä tietoperusta eli teoria toimii apuvälineenä koko opinnäytetyöprosessissa. Lähdekritiikki on erityisessä asemassa, kun kyseessä on tietoa tarjoava tuote. On hyvä pohtia, mistä tietoa hankkii

ja kuinka luotettavaa tieto on. Tietoa opinnäytetyöhön ja tuotteen tuottamiseen voi kerätä konsultaationa haastattelemalla asiantuntijoita. Tällöin haastatteluai-
neisto rinnastetaan lähdeaineistoksi. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 42–43, 53, 58,
65.)

5.3 Satuoppaan suunnittelu

Opinnäytetyön idea nousi lastentarhanopettajan pätevyyteen liittyvien opintojen kautta sekä omasta kiinnostuksesta. Olen tehnyt paljon sijaisuuksia päiväkotiin, ja huomannut, että satuja voisi käyttää vielä monipuolisemmin päiväkodin arjes-
sa niiden ääneen lukemisen lisäksi. Halusin tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, joka liittyy satujen hyödyntämiseen lasten parissa. Olen innostunut satujen käy-
töstä ja koen, että niiden avulla voi rikastuttaa päiväkodin arkea ja toimintaa.

Satuoppaan suunnittelu alkoi keväällä 2015. Ensimmäinen idea oli tehdä satu-
reppu päiväkotiin. Satureppu olisi ollut konkreettisesti reppu, josta löytyy kaik-
kea tarpeellista tuokion pitoon; ohjekirja, käsinukke, erilaisia kortteja, saturesiili-
na ja satusateenvarjo. Satureppu kuitenkin muuttui syksyn aikana satuoppaak-
si, sillä satureppu olisi ollut liian laaja aihe yksin tehtävään opinnäytetyöhön. Satuoppaan mukaan päätin kuitenkin tehdä lorukortit ja lorupussin. Kysyin yh-
teistyökumppaniksi ensimmäisenä Utajärven päiväkotia, sillä olin tehnyt sinne
sijaisuuksia ja olen itse Utajärveltä kotoisin. Utajärven päiväkodin vuorohto-
ryhmä Mussukka oli kiinnostunut satuoppaasta ja näin ollen Mussukasta tuli
yhteistyökumppani.

Saduista on tehty useita opinnäytetöitä, niin tutkimuksia kuin myös toiminnallisia
opinnäytetöitä. Perehdyin aiheeseen liittyviin opinnäytetöihin ja halusin satuop-
paan jollakin tavalla erottuvan niistä. Siitä muodostui ajatus satuvuodesta, jossa
jokaiselle kuukaudelle elokuusta toukokuulle on oma teema, jota käsitellään
satujen avulla satutuokioilla 3-5-vuotiaiden lasten kanssa. Teeman käsittely jat-
kuu sadun jälkeen eri toimintamuotojen avulla. Teemat valitsin itse ja niiden va-
lintaan vaikutti paljon vuoden ajan kulku. Teemat muodostuivat käsittelemään

suurimmaksi osaksi vuodenaikoja ja luontoa, mutta myös perinteisyyttä ja satujen maailmaa haluttiin tuoda tutuksi lapsille. Teemat pysyivät samoina opinnäytetyön alusta alkaen muutamaa teeman vaihtoa lukuun ottamatta. Esimerkiksi huhtikuun teema oli alussa ”Satujen salaperäiset linnat ja luolat”, joka vaihtui satujen etsintävaiheessa ”Aprillia! Hupsuilukuukausi”, koska jälkimmäiseen oli helpompi löytää sopivia satuja. Halusin, että satuoppaan käyttö ei vaadi työntekijöitä suurempia ”pohjatöitä”, joten valitsin satuoppaaseen valmiiksi teemoihin sopivia satuja ja eri toimintamuotoja. Halusin myös, että valmiit teemakuukaudet toisivat satujen käytön ja satutuokioiden säännöllisyyttä päiväkotiin. Näin ollen satuoppaan nimeksi tuli ”Satuvuosi päiväkodissa”.

Yhteistyö Mussukan työntekijöiden kanssa oli sujuvaa. Eitin työntekijöille syksyllä alustavat teemat sähköpostitse ja kävin juttelemassa lastentarhanopettajan kanssa satuoppaasta. Sain ”vapaat kädet” satuoppaan toteutukseen. Halusin kuitenkin kartoittaa satujen käyttöä ja lähetin syksyllä työntekijöille sähköpostitse kyselyn, jonka tarkoituksena oli selvittää työntekijöiden satujen käyttöä työssään sekä heidän toiveita satuoppaan sisältöön liittyen.

Kyselyn perusteella osa työntekijöistä toivoi satuoppaaseen opettavaisia satuja sekä tunne- ja moraalikasvatusta tukevia satuja. Myös satuja erilaisista aihepiireistä toivottiin sekä lyhyehköjä satuja, jotta sadun voisi lukea yhdellä kertaa. Satuoppaasta toivottiin helppokäyttöistä. Satutuokioihin kaivattiin vinkkejä osallistuvan ryhmän koosta, ikähaitarista ja sadun esittämisen tavoista. Satutuokioiden järjestämisen toivottiin tapahtuman ilman suurempia järjestelyjä, sillä arki on usein hektistä. Myös pienille lapsille sopivia satuja ja tuokioita toivottiin, sillä ryhmässä on monenikäisiä lapsia eivätkä eri-ikäiset lapset jaksa välttämättä kuunnella samaa satua. Uusia ideoita ja vinkkejä haluttiin saada satutuokioiden järjestämiseen. Yksi työntekijä koki, että aina voi oppia jotain uutta. Moni oli sitä mieltä, että uudet ideat ovat tervetulleita.

Satujen etsiminen oppaaseen oli yllättävän työlästä. Halusin, että sadut ovat lainattavissa Utajärven kirjastosta tai sen kautta muista OUTI-kirjastoista, joihin myös Utajärven kirjasto kuuluu. Utajärven kirjaston kanssa sovimme, että päi-

väkodin työntekijät voivat halutessaan toimittaa kirjastoon listan tarvitsemistaan saduista. Kirjaston henkilökunta voi näin huolehtia sadut valmiiksi ja ilmoittaa päiväkodille, kun ne voi hakea. Lainasin tammikuussa 2016 kirjastosta yli 20 satuteosta, joihin tutustuin selailemalla niitä ja lukemalla satuja. Olin jo aiemmin etsinyt Internetistä sopivia satuja ja sain Utajärven kirjaston henkilökunnalta myös hyviä vinkkejä. Satujen valinnassa kriteerinä oli sadun pituus, jotta sen voi lukea yhdellä satutuokiolla kokonaan. Joulukuulle etsin muutaman sadun, joita voi kertoa jatkokertomuksena joulukalenterin tapaan. Pysin siihen, että tietystä satuteoksesta on useampi satu samaan teemaan, mikä helpottaa päiväkodin työntekijöitä valitsemaan heille sopivin satu.

En halunnut ottaa satuoppaaseen 2000-luvun uusia satuja, vaan halusin valita vanhempia satuja, jotka ei ole välttämättä lapsille niin tuttuja. Samalla vanha satuperinne voi jatkua. Näin ollen satujen valintaan vaikutti myös sadun ilmestymisvuosi, ja valitsinkin oppaaseen pääsääntöisesti perinteisiä kansansatuja ja satuja menestyksekkäiltä, vanhoilta suomalaisilta kirjailijoilta. Esimerkiksi Hanhiemon satuaarteesta (2001) löytyi monia perinteisiä satuja ja muun muassa Sakari Topeliuksen ja Aila Nissisen satuja päätyi oppaaseen.

Mielestäni omien mielikuvien muodostaminen satujen kuuntelemisessa on tärkeää. Sen vuoksi suurin osa oppaan saduista on kirjoista, joissa ei ole juurikaan kuvia. Halusin kuitenkin ottaa mukaan muutaman Mauri Kunnaksen teoksen. Valituissa Kunnaksen kirjoissa on hyvät kuvat, joiden avulla on helppo tutustua esimerkiksi entisaikoihin. Koska Kunnaksen kirjat ovat melko pitkiä, voi niistä käyttää pelkkiä kuvia omin sanoin kerrotun tai havainnollistamisen tukena.

Satuoppaaseen keräsin toiminnallisia vinkkejä, joiden avulla voi käsitellä kuu-kauden teemaa eri tavoin. Tutustuin useisiin kirjastosta löytyviin askartelu- ja leikkikirjoihin sekä erilaisiin teoksiin, joissa oli vinkkejä, mitä lasten kanssa voi tehdä. Kirjoista keräsin ideoita ja käytin niitä joko sellaisenaan tai sovellettuna satuoppaassa. Hyödynsin paljon myös omia hyväksi havaittuja ideoita sekä omaa mielikuvitusta. Valitsin toiminnallisia vinkkejä, jotka on helppo järjestää päiväkodissa ja sen ympäristössä. Halusin ottaa mahdollisimman monia erilai-

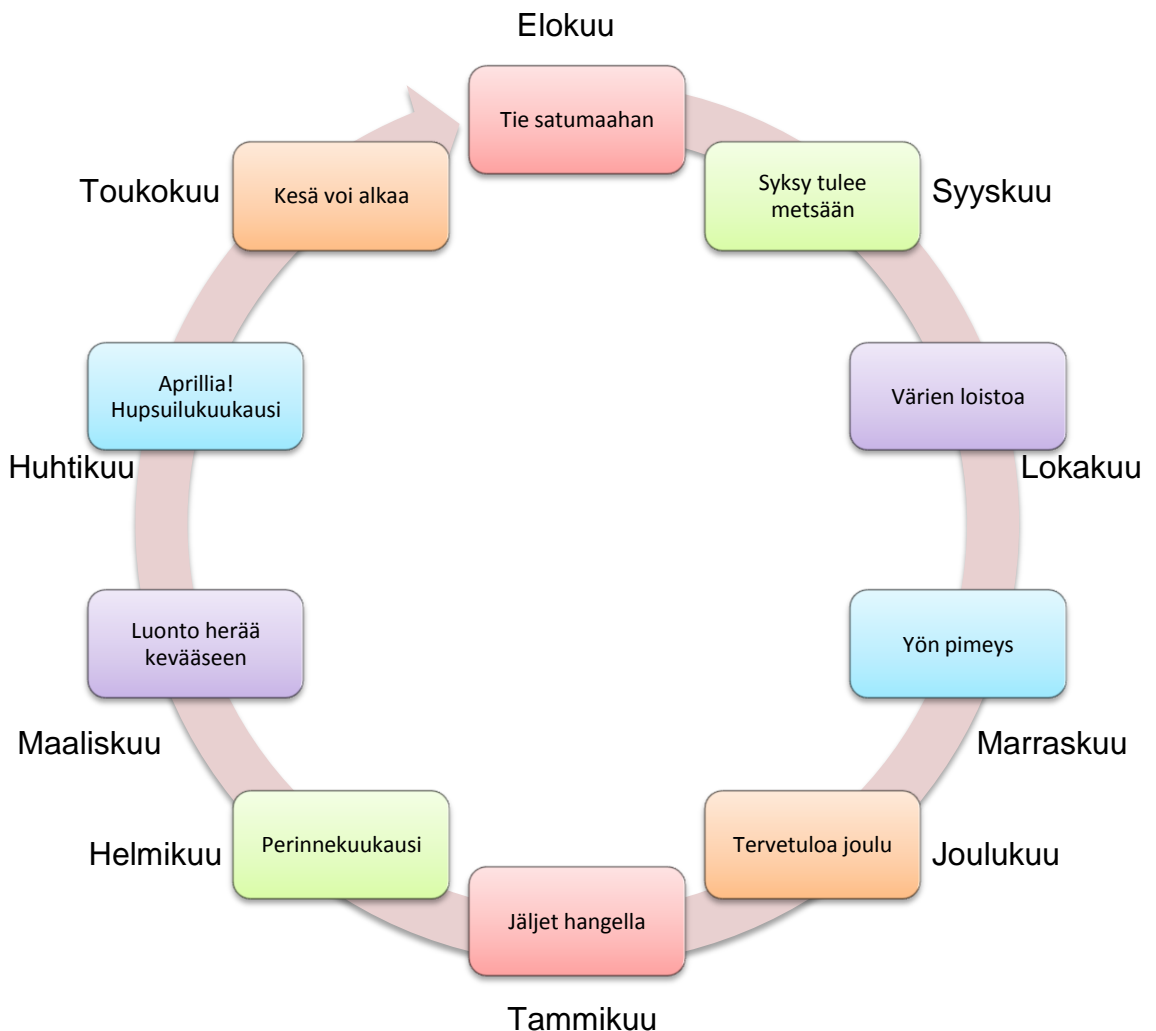
sia vinkkejä, joista päiväkotia voi valita mieleisen. Toimintavinkkien valitsemiseen vaikutti paljon se, mitä vinkkejä löysin kirjoista. Sen vuoksi joka teemassa ei ole samoja toimintamuotoja, vaan jossakin teemassa toiminnalliset vinkit voivat painottua enemmän esimerkiksi askarteluun ja toisessa leikkiin. Mukana on tuttuja, perinteisiä toimintavinkkejä, mutta myös uusia ideoita. Joka teemaan etsin myös kuukauden lorun ja laulun, mitkä löytyivät Internetistä ja lastenlaululevyiltä. Toimintavinkkien, lorujen ja laulujen tarkoituksena on tuoda monipuolista toimintaa päiväkodin arkeen. Tarkoituksena on, että päiväkodin henkilökunta saa vinkeistä ideoita, joita he voivat käyttää sellaisenaan tai soveltaen.

Koko opinnäytetyöprosessin ajan kirjasin ajatuksia ja ideoita ylös paperille ja tietokoneelle. Satuopas rakentui pikku hiljaa Word-tiedostolle. Helmikuussa 2016 sain oppaan valmiiksi. Lisäsin tekstin rinnalle itse ottamiani kuvia, joiden tarkoituksena on keventää lukemista ja olla havainnollistamisvälineenä lasten kanssa käytävään keskusteluun.

Lorut innostavat lapsia toistamaan niitä ääneen ja liikkumaan niiden mukana. Lapsen sanavarasto laajenee ja herkkyys kielen kuunteluun kasvaa lorutelles- sa. Lorut viihdyttävät ja ne jäävät helposti lapsen mieleen. (Lampi 1981, 33–34.) Tein satuoppaan mukaan lorukortit, joihin valitsin vanhoja loruja. Loruja löytyi teoksista: Martti Haavio (1984) *Iloinen lorukirja*, Kaarina Helakisa (1980) *Pikku Pegasos*, Mervi Koski (2004) *Västäräkki vääräsääri ja yli 600 muuta suomalais- ta lastenlorua, kansanrunoa ja hokemaa*, Ulla Lipponen (2007) *Kuukernuppi. Vanhoja ja uusia lastenloruja* ja Urho Somerkivi, Hellin Tynell ja Annikki Lehto- nen (1972) *Toinen lukukirja*. Valitsin 16 loruja (Liite 2), jotka eivät olleet kovin pitkiä ja sopivat mielestäni päiväkotiin. Lorukortit tein kartongille, jonka sain päi- väkodilta. Utajärven kirjastolta sain vanhoja kirjoja, joista leikkasin kuvia loru- korttien toiselle puolelle. Kuvien tarkoituksena on havainnollistaa lorua ja herät- tää mielikuvia. Lorukortit laminoitiin, jotta ne kestävät käytössä mahdollisimman pitkään. Lorukorttien mukaan tein lorupussin, jossa on hyvä säilyttää loruja. Lo- rupussi on helppo väline, jota voi käyttää päiväkodin arjen eri tilanteissa sekä satutuokioilla.

5.4 Satuoppaan sisältö

Satuvuosi päiväkodissa -opas tarjoaa vinkkejä 3-5-vuotiaiden lasten satutuokioiden järjestämiseen elokuusta toukokuulle. Oppaan avulla päiväkodissa voidaan viettää satuvuotta ja järjestää satutuokioita säännöllisesti. Satuoppaassa on tietoa sen sisällöstä ja käytöstä, satujen merkityksestä lapselle, satujen hankkimisesta, satutuokion toteutuksesta, sadunkerronnan muodoista sekä vinkkejä satuvuoden aloitukseen. Oppaassa on kymmenelle kuukaudelle oma teema:

Ensimmäisen teeman *Tie satumaahan* avulla astutaan satujen maailmaan ja pohditaan, mitkä satuhahmot ja sadut ovat tuttuja. Muissa teemoissa tutustu-

taan eri vuodenaikojen luontoon ja tunnelmiin sekä suomalaisiin perinnetapoihin. Jokaisen kuukauden kohdalla on lyhyt johdatus teemaan sekä kuukausiloru ja lastenlaulu.

Satu Apo (2001) uskoo, että vanhojen satujen kautta lapsi saa ensi kosketuksensa historiaan: lapsi kuulee ja näkee, että on olemassa muitakin elämänmuotoja kaupungistuneen ja teknologiakeskeisen nykyculttuurin lisäksi. Satuja kuunnellessa lapsi oppii kuvittamaan tarinan omassa mielessään käyttäen mielikuvitustaan. Kuvien esitetty satu voi vaikeuttaa omien mielikuvien syntymistä tai ainakin se on erilaista kuin pelkästään kuunnellessa satua. Vanhat sadut opettavat, että yliluonnollisia hahmoja, tapahtumia ja maailmoja voi muodostaa pelkin sanoin. (Apo 2001, 26.) Vanhojen satujen rinnalla kannattaa lukea myös uusia satuja, jotka ovat muokanneet vanhaa satuperinnettä (Heikkilä-Halttunen 2015, 99).

Jokaiseen teemaan on vähintään kuusi satua valittavana. Oppaan sadut ovat pääsääntöisesti perinteisiä kansansatuja sekä vanhojen suomalaisten kirjailijoiden kirjoittamia. Oppaassa on muun muassa Marjatta Kurenniemen, Raul Roinen ja Hans Christian Andersenin satuja sekä Grimmin satuja. Mukana on myös uudempia satuja esimerkiksi Mari Möröltä, Hannele Huovilta ja Mauri Kunnakselta. Kuukauden satulistassa on mainittu ensin teos, josta sadut löytyvät ja teoksen alapuolella on kyseisten satujen sivunumerot. Sadun perässä lukee ”sopii kaikenikäisille”, jos satu käy sellaisenaan myös alle 3-vuotiaille.

Teemoihin kuuluu myös toiminnallisia vinkkejä, joita voi tehdä heti sadun lukemisen jälkeen tai toisella tuokiolla. Osa toiminnoista vie vähemmän aikaa ja osa enemmän. Toiminnalliset vinkit eivät ole oppaassa tietyssä järjestyksessä, vaan niitä voi käyttää luovasti ja vapaasti. Vinkit liittyvät pääsääntöisesti askarteluun, kuvalliseen ilmaisuun ja kädentaitoihin, ulkoiluun ja luonnon tutkimiseen, leikkeihin sekä luovaan ilmaisuun. Vinkkeinä on myös teemapäivien ja juhlien järjestämistä sekä vierailijoiden kutsumista päiväkotiin. Monissa vinkeissä käytetään aisteja. Toiminnallisten vinkkien tarkoituksena on luetun sadun lisäksi käsitellä kuukauden teemaa.

Kuvataiteeseen kuuluu kaikki visuaalinen tekeminen, jonka avulla lapsi voi toteuttaa omaa ilmaisuaan. Se on esimerkiksi maalaamista, piirtämistä ja kuvien katsomista. Kuvataiteen kautta motoriset taidot sekä silmän ja käden yhteistyö harjaantuu. Lapsi oppii tuntemaan kuvataiteessa käytettäviä materiaaleja ja välineitä. Myös käsitöiden ja askartelun avulla lapsen motoriset taidot kehittyvät sekä luovuudelle ja mielikuvitukselle annetaan tilaa. (Hurme 2011, 70, 93.) Satuoppaassa on vinkkejä kuvalliseen ilmaisuun, kädentaitoihin ja askarteluun liittyen. Lasten kanssa voi askarrella lehtitauluja, lasipurkkilotonttuja, värikkäitä viuhkoja tai eläinaiheisia kollaaseja. Leipomista voi harjoitella yhdessä valmistamalla piparitaikinan tai marjapiirakan. Lasten kanssa voi tehdä itse vesivärit, joilla voi maalata hienoja taideteoksia. Pelottavan otuksen voi kuvittaa haluamallaan tavalla paperille. Väritystalkoot kokoavat päiväkodin ihmiset yhdessä värittämään. Kädentaitoja harjoitellaan tekemällä käsinukke sukasta tai ympäristöystävällinen talo vanhoista pahvilaatikoista sekä kasvattamalla vihanneskranssia.

Ympäristökasvatuksessa pidetään tärkeänä toisen ihmisen ja kaikenlaisen ympäristön kunnioittamista sekä yhteistä vastuunottoa asioista. Lapsen käsitys maailmasta rakentuu monin tavoin. Positiivisen luontosuhteen syntymiseen vaikuttaa paljon myönteiset kokemukset ja tunteet ympäristöstä. Ulkoleikit tukevat ympäristösuhteen kehittymistä, sillä kaikenlainen ulkona toimiminen auttaa lasta käsittämään realistisia fyysisiä olosuhteita. Vuodenaikojen ja säätilojen vaihtelu mahdollistavat ympäristön tutkimiseen ja erilaiset leikit. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 28–31, 71.)

Satuoppaassa tutustutaan ympäristöön tekemällä tutkimusretkiä luontoon neljänä eri vuodenaikana. Tutkimusretkien tarkoituksena on miettiä, miten luonnossa käyttäytyään ja miten eri aisteja hyväksikäyttäen voi tutkia luontoa. Tutkimusretkille voi ottaa mukaan havaintopäiväkirjan, jonne kirjataan ylös havaintoja retkeltä. Tutkimusretken voi tehdä samaan ympäristöön vuoden eri aikoina, jolloin lapsi näkee, kuinka ympäristö muuttuu eri kuukausina. Luonnosta voi kerätä materiaalia askarteluun tai marjoja leivontaan. Osa oppaan leikeistä on mahdollista leikkiä myös ulkona, esimerkiksi heijastinsuunnistus, lumiukon teko ja noi-

tahippa. Ulkona voi maalata ja piirtää. Oppaassa on myös vinkkinä erilaisten ihmisten kohtaaminen siten, että päiväkodilla voi pitää isovanhempien päivän, kirjastosta voi kutsua työntekijän vierailulle tai lapset voivat pääsiäisen aikaan etukäteisvirpoa esimerkiksi terveyskeskuksessa tai vanhusten luona. Perinnekuukauden avulla lapsia tutustutetaan vanhoihin perinteisiin ja siihen, kuinka esimerkiksi talot ja vaatteet ovat muuttuneet ajan kuluessa.

Sanotaan, että leikki on lapsen työtä. Leikissä voi toteutua kaikki lapsen perustarpeet, ja se vastaakin lapsen fyysisiin ja psyykkisiin tarpeisiin monipuolisesti. Leikin avulla lapsi oppii, kehittyy ja harjoittelee. Leikki on lapselle tyypillistä ja mielekästä toimintaa, jonka kautta hän saa toteuttaa itseään, olla yhteydessä muihin lapsiin sekä kokea itsensä hyväksytyksi. Leikki kehittyy eri ikävuosien aikana. Yksin leikistä ja aikuisen kanssa leikistä siirrytään 2-3-vuotiaana rinnakkaisleikkiin, jonka jälkeen leikki muuttuu vuorovaikutus- ja roolileikeiksi. Lapsen roolileikkiä ja mielikuvitusta voi tukea tarjoamalla hänelle virittäviä välineitä ja roolivaatteita. (Jarasto & Sinervo 1997, 206–207.) Liukko (1998, 16) toteaa, että ilmaisu- ja roolileikeissä lapsen aistit harjaantuvat sekä tunne-elämä ja ryhmässä toimiminen kehittyvät. Lapsi tarvitsee ohjattuja aistiharjoituksia sekä oman kehon ja äänen hahmottamisen harjoittelua.

Lapsen roolileikkiä tuetaan satuoppaassa kirjastoleikin, roolileikkipäivän ja entisajan kylän lavastamisen avulla. Näissä leikeissä hyödynnetään erilaisia rekvisiittoja, jotka virittävät leikille. Eri aisteja hyödynnetään esimerkiksi hassujen ilmeiden tekemisessä, joulun tuoksujen haistelussa ja pimeyteen tutustumisessa. Lapsia haastatellaan jouluun liittyvissä asioissa ja yhdessä voidaan keksiä hauska satu. Oppaassa kannustetaan kertaamaan luettua satua, juttelemaan sadusta, esittämään satua hyödyntäen esimerkiksi nukketeatteria, saduttamaan lapsia sekä keksimään sadulle jatkoa. Leikkivinkkeinä satuoppaassa on muun muassa suklaamunien piilotus, majan teko, naurava nenäliina, myrkkymena sekä mitä eläintä ajattelen -leikki. Vinkkinä on myös pehmoeläin- ja väripäivän järjestäminen päiväkodilla sekä eri juhlien vietto kuten Halloweenjuhlien.

Päiväkodin henkilökunta valitsee itse, miten ja milloin käyttää satuopasta. Toivottavaa olisi, että satuopasta käytettäisiin vähintään kerran kuukaudessa. Materiaalia on kuitenkin sen verran, että satutuokioita voi pitää joka viikko. Satuoppaan käytön voi aloittaa elokuussa ja päättää toukokuussa. Päiväkodin viikoittaisessa tai kuukausittaisessa toiminnassa voi olla valittuna satupäivä, jolloin on järjestetty satutuokio ja siihen liittyvää toimintaa. Toivottavaa on, että vuorohoitoryhmä Mussukan työntekijät järjestävät aikaa satutuokioille ja jakavat työntekijöiden kesken vastuuta tuokioiden toteutuksesta. Vaikka opas on suunnattu ensisijaisesti 3-5-vuotiaiden lasten satutuokioihin, voi oppaan vinkkejä soveltaen pitää satuhetkiä pienemmillekin lapsille, esimerkiksi lyhentämällä tiettyä satua ja esittämällä sen nukketeatterina. Myös toiminnallisissa vinkeissä on toimintoja, joita voi tehdä kaikenikäisten kanssa.

6 SATUOPPAAN KOKEILU JA ARVIOINTI

Tuotteen viimeistelyssä tarvitaan palautetta ja arviointia. Ennen tuotteen paimoon viemistä on hyvä koekäyttää tuotetta. Palautetta voi kerätä myös tuotteen tulevilta käyttäjiltä, joille tuote ei ole ennestään tuttu. Tuote viimeistellään saadun palautteen ja koekäytöstä saatujen kokemusten mukaisesti. (Jämsä & Manninen 2000, 80–81.)

Huhtikuun 2016 alkupuolella kävin pitämässä yhden satutuokion vuorohoitoryhmä Mussukan lapsille, jolloin koekäytin oppaan ideoita. Satutuokiolla esitin yhden oppaan saduista nukketeatterina. Sen jälkeen juttelimme sadusta ja leikimme naurava nenäliina -leikkiä. Lopuksi kuuntelimme cd-levyiltä Satulaulun, jonka aikana lapset saivat köllöttää lattialla ja ottaa rennosti. Aluksi oli tarkoitus järjestää koko tuokio pelkästään yli 3-vuotiaille, sillä opas on suunnattu senikäiselle pääsääntöisesti. Kuitenkin valmistellessani tuokiota huomasin, että kaikki lapset odottivat kovasti pääsevänsä mukaan tuokiolle. Päätin, että esitän sadun koko ryhmälle, mutta sen jälkeen tuokiolle jäivät vain 3-5-vuotiaat. Tämä oli mielestäni toimivat ratkaisu, sillä alle 3-vuotiaat eivät olisi välttämättä jaksaneet olla pidempään tuokiolla.

Satutuokio sujui hyvin ja kaikki lapset jaksoivat keskittyä satuun. Satu oli lyhyt ja elävöitin sitä äänellä ja rekvisiitalla. Sadun jälkeinen toiminta onnistui myös hyvin. Juttelimme sadusta ja lapset kertoivat mielellään omiakin asioita. Naurava nenäliina -leikissä nenäliina pudotetaan korkealta ylhäältä lattialle. Nenäliinan leijuessa ilmassa, tulee nauraa niin paljon kuin jaksaa. Leikki huvitti hyvin paljon lapsia, ja he innoissaan odottivat, milloin saa nauraa oikein kovaan ääneen. Satulaulun kuunteluun ei aivan kaikki lapset enää jaksaneet keskittyä, vaan kaksi lasta lähti laulun alkaessa pois. Muuten laulun kuuntelu meni hyvin, ja lapset makasivat lattialla silmät kiinni rentoutuen. Tuokion pitämisestä jäi hyvä mieli ja huomasin, että siitä tykättiin. Oppaasta valitut ideat osoittautuivat toimiviksi ja tuokio oli mielestäni sadun ja toiminnan kanssa sopivan pituinen, noin 25 minuuttia kaiken kaikkiaan.

Satuopas toimitettiin Mussukan työntekijöille huhtikuun alussa, jotta he saivat tutustua oppaaseen sekä kommentoida sitä. Työntekijöiltä pyydettiin palautetta erityisesti oppaan selkeydestä ja ohjeiden ymmärrettävyydestä sekä mahdollisista korjausehdotuksista. Kaikki kuusi työntekijää tutustuivat oppaaseen ja antoivat kirjallisesti palautetta.

Työntekijät kokivat satuoppaan selkeäksi ja kattavaksi. Vinkit satutuokion pitäjälle sekä satuvuoden aloitukseen koettiin hyvinä. Työntekijät ehdottivat, että sadun merkityksestä lapselle voisi kirjoittaa pienen kappaleen oppaan alkuun. Lyhyt teoriapätkä käsittelisi, mitä sadut antavat ja opettavat lapselle. Myös sisällysluetteloa ehdotettiin. Sadun elävöittämistavat nähtiin hyviksi käytännön esimerkeiksi. Työntekijät toivat esille, että jokaisella on oma tapansa toteuttaa tuokioita: osa improvisoi mielellään, ja toiset pysyvät kirjan tekstissä. Työntekijät näkivät tärkeänä, että jokaiselle annetaan mahdollisuus tehdä itsensä näköisiä esityksiä. Lasten kanssa voi myös joskus murtaa sadun tuttua tarinaa ja runkoa, mikä saattaa lisätä lasten kiinnostusta. Kun sadussa tapahtuu jotain yllättävää ja erilaista, se lisää lapsen reagointikykyä vastata muuttuneeseen tilanteeseen. Työntekijät kertoivat käyttäneensä satua aiemminkin joulukalenterina, ja se oli ollut toimivaa. Oppaan ohjeet koettiin selkeinä, monipuolisina ja hyvinä, sillä oppaassa oli niin kädentaito ja liikunnallisia tehtäviä kuin perinteisiä leikkejäkin.

Kaiken kaikkiaan oppaan kokonaisuus koettiin hyväksi ja tasapainoiseksi. Ideat nähtiin käyttökelpoisina ja arjessa täysin toteutettavina. Kuvista pidettiin, koska ne tukivat oppaan kokonaisuutta. Oppaan ulkoasuna ehdotettiin spiraalidontatapaa, joka voisi kestää parhaiten oppaan ahkerassa käytössä. Spiraalissa sivut kääntyvät helpoiten ja kirjan kansi kestää pitkään.

Saadun palautteen avulla satuopasta muokattiin ja huhtikuun lopulla opas painatettiin spiraali-kuvakirjaksi Smartphoton kautta. Vuorohoitoryhmä Mussukka kustansi oppaasta tulleet kustannukset. Satuoppaasta tehtiin paperinen versio, jotta se on helposti saatavilla. Paperinen opas on myös helpompi ottaa mukaan satutuokiolle, sillä sen käyttö ei ole Internet-yhteyksien varassa. Satuopas on

saatavilla myös sähköisenä versiona. Satuvuosi päiväkodissa -opas, lorukortit ja lorupussi (Liite 3) toimitettiin Mussukan työntekijöille toukokuussa 2016.

Oppaan sisällön suunnittelussa pyrin huomioimaan Mussukan työntekijöiden toiveet mahdollisuuksien mukaan. Koen onnistuneeni siinä melko hyvin. Suurin osa valituista saduista on lyhyitä ja aihepiireiltään erilaisia. Erityisesti vanhoissa saduissa on usein aina jokin opetus, joka tukee lapsen tunne- ja moraalikasvatusta. Satuoppaassa on mielestäni kattavasti tietoa satutuokioiden toteutuksesta. Oppaan avulla satutuokioita voi järjestää ilman suurempia järjestelyjä, mikä kuitenkin edellyttää oppaaseen tutustumista huolella. Kun oppaaseen tutustuu etukäteen, voi tuokioita järjestää joskus hetken mielihoiteesta oppaan avulla.

Sadut tulee hankkia kirjastolta itse. Mahdollisuus on kuitenkin toimittaa kirjalista etukäteen kirjastolle. Näin kirjasto huolehtii tarvittavat kirjat valmiiksi, mikä helpottaa päiväkodin työntekijöitä satutuokion järjestämisessä. Työntekijöiden antaman palautteen jälkeen oppaaseen lisättiin vielä sisällysluettelo ja lyhyt teksti satujen merkityksestä. Satuopas tehtiin selkeäksi ja helppokäyttöiseksi, jotta ideoita voi käyttää niin satutuokioilla mutta myös päiväkodin muussa toiminnassa. Satuehdotuksia ja toiminnallisia vinkkejä on monipuolisesti oppaassa, jotta työntekijät voivat valita lapsiryhmälle ja satutuokion pitäjälle sopivimmat. Opasta voi käyttää kuka tahansa työntekijä, sillä sen käyttö ei vaadi aiempaa kokemusta saduista.

Mussukan työntekijöiltä tuli toive, että satuoppaassa olisi satuja myös alle 3-vuotiaille. Pääsääntöisesti satutuokiot on tarkoitettu 3-5-vuotiaille, mutta osa oppaaseen valituista saduista sopii myös alle 3-vuotiaille, ja tämä kerrotaan aina sadun kohdalla. Toiminnallisista vinkeistä työntekijät voivat itse valikoida, mitkä sopisivat myös alle 3-vuotiaille lapsille. Oppaan alussa on tuotu esille se, millä tavoin tuokiosta voi tehdä sopivan kaikenikäisille. Oppaassa kannustetaan myös pitämään omia tuokioita alle 3-vuotiaille. Alle 3-vuotiaita ei huomioitu tämän enempää oppaan teossa eikä opinnäytetyön raportoinnissa. Koska opinnäytetyö tehtiin yksin, työstä olisi tullut liian laaja, jos siinä olisi huomioitu kai-

kenikäiset lapset. Työ täytyi jollakin tavalla rajata, ja siksi se käsittelee 3-5-vuotiaiden lasten satutuokioiden toteutusta.

Opinnäytetyön tekoon liittyy aina eettisiä kysymyksiä, jotka tulee huomioida. Muun muassa on tärkeää suunnitella, toteuttaa ja raportoida opinnäytetyö tarkasti. (Hirsjärvi, Remes & Sarajärvi 2007, 23–24.) Opinnäytetyön eettisyys näkyy siinä, että satuoppaaseen valittiin monipuolisesti toimintoja ja satuja, jotta opas palvelisi vuorohoitoryhmä Mussukan työntekijöitä ja lapsia mahdollisimman kattavasti. Satujen sopivuutta 3-5-vuotiaille, mutta myös alle 3-vuotiaille mietittiin paljon. Myös oppaan toiminnallisten vinkkien valinnassa huomioitiin 3-5-vuotiaiden lasten ikä- ja kehitystaso sekä helppo toteutus. Työntekijöille tehty kysely tehtiin nimettömästi. Oppaassa esiintyvät kuvat otettiin itse. Oppaasta pyrittiin tehdä selkeä ja helppokäyttöinen.

Opinnäytetyön luotettavuutta tulee arvioida jollakin tavalla. Myös luotettavuuden vaikuttaa muun muassa se, kuinka selvästi ja totuudenmukaisesti on kerrottu opinnäytetyöprosessi. (Hirsjärvi ym. 2007, 227.) Opinnäytetyön luotettavuuden varmistamiseksi oppaan sadut valittiin ja luettiin itse. Utajärven kirjastolta varmistettiin, että oppaan sadut on saatavilla sieltä. Työntekijöille tehtiin kysely, jonka avulla kartoitettiin työntekijöiden satujen käyttöä ja oppaaseen liittyviä toiveita. Toiveita pyrittiin huomioimaan mahdollisuuksien mukaan. Opas annettiin luettavaksi muille useaan kertaan. Näin varmistettiin, että oppaan ohjeet oli kirjoitettu ymmärrettävästi ja selkeästi. Työntekijöille annettiin väliaikatietoja oppaasta prosessin aikana. Työntekijät saivat myös tutustua melkein valmiiseen oppaaseen ja kommentoida sitä. Näin työntekijöillä oli mahdollisuus vaikuttaa lopulliseen satuoppaaseen. Oppaaseen tehtiin muutamia lisäyksiä saadun palautteen pohjalta. Vuorohoitoryhmä Mussukan lapsille pidettiin satutuokio, jonka tarkoituksena oli kokeilla oppaan vinkkien toimivuutta käytännössä. Yhteistyö Mussukan työntekijöiden kanssa nähtiin tärkeänä myös opinnäytetyön luotettavuuden kannalta. Oppaan suunnittelu ja toteutus kuvattiin seikkaperäisesti opinnäytetyöraportissa.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön teko oli minulle tuttua aiemmasta koulutuksesta, mutta toiminnallinen opinnäytetyö oli aivan uutta. Oli yllättävää, kuinka paljon oppaan suunnitteluun ja toteutukseen meni aikaa. Oppaan sisällön suunnitelma ei juuri muuttunut prosessin aikana, vaikka se olisi voinut olla tarkempi, mikä olisi helpottanut oppaan tekoa. Alusta alkaen ideoita oli hyvin paljon, ja rajaaminen oli haastavaa. Mielestäni onnistuin kuitenkin rajaamaan työn hyvin ja oppaasta tuli hyödyllinen yhteistyökumppanille. Opinnäytetyöprosessin alussa asetetussa aikataulussa oli välillä vaikea pysyä, mutta opinnäytetyö valmistui kuitenkin tavoiteajan mukaisesti. Satujen ja toiminnallisten vinkkien etsiminen oli yllättävän työlästä, mutta myös antoisaa. Opasta tehdessä opin paljon saduista ja oli hyvin mielekästä tutustua itselle uusiin satuihin. Opinnäytetyön ja erityisesti oppaan teko vahvisti halua käyttää satuja lasten parissa tehtävässä työssä. Oli mukava huomata, että opinnäytetyön teko onnistui yksin ja olen lopputulokseen tyytyväinen.

Pohdin paljon oppaan teon loppuvaiheilla, olisiko toiminnallisten vinkkien tullut olla johdonmukaisempia. Tällöin joka kuukaudessa olisi voinut olla selkeästi esimerkiksi liikunta-, kädentaito-, kuvataide-, leikki- ja ilmaisuosio. Satuoppaan pääpaino oli kuitenkin saduissa ja teemoissa ylipäätensä. Tietyn teeman toimintojen etsiminen oli haastavaa. Sen vuoksi teemojen toiminnot eivät ole yhtenevät joka kuukaudessa. Joka teemaan ei löytynyt samoja toimintamuotoja, jotka olisivat mielestäni sopineet päiväkotiin. Pohdin myös, olisiko pitänyt valita joka kuukaudelle vain yksi satu ja siihen liittyviä jatkotoimintavinkkejä. Toisaalta nyt, kun satuja on useampia valittavana kussakin teemassa, se tuo päiväkodin työntekijöille vapauden valita heitä kiinnostavin satu. Koska toimintavinkit eivät liity suoranaisesti itse satuun vaan yleisesti kuukauden teemaan, tämä mahdollistaa sen, että toimintavinkkejä voi käyttää muulloinkin, kuin vain sadun lukemisen jälkeen. Sadut ja toiminnalliset vinkit tuovat vaihtelevuutta päiväkodin arkeen.

Päiväkotimaailmassa työtä tulee kehittää ja uusia menetelmiä keksiä. Työssä tärkeää on yhteistyö muiden työntekijöiden kanssa. Satuoppaan myötä vahvis-

tui ajatus siitä, että haluan toteuttaa erilaisia satuprojekteja lasten parissa. Mielestäni tähän tarvitaan kuitenkin työyhteisön tukea ja yhteistyötä. Se, että haluaa järjestää erilaista ja monipuolista toimintaa lapsille, antaa kaikille päiväkodin ihmisille iloa, vaihtelua ja mukavaa yhdessä touhuilua. Mitä jos työ ja arki ovat niin kiireistä ja hektistä, ettei muulle toiminnalle perushoidon ja -kasvatuksen lisäksi jää aikaa? Voiko kyse olla myös työntekijöiden asenteesta ja jaksamisesta? Mielestäni paljon ratkaisee se, kuinka työyhteisö suunnittelee toimintaa ja jakaa vastuualueita. Uskon, että esimerkiksi satuprojekti tai pelkästään satu-tuokio on järjestettävissä, kunhan työntekijät puhaltavat yhteen hiileen.

Satujen pitäisi kuulua jokaisen lapsen elämään, sillä satujen merkitys lapselle on hyvin laaja. Voi olla, ettei lapselle lueta kotona satuja ollenkaan tai lapsen kotonaoloon voi oleellisesti kuulua tietotekniikka tabletteineen sekä tv-ruutu. Päiväkodin tärkeänä tehtävänä on mielestäni taata, että lapsi saa kuulla satuja. Satuja voi elävöittää monella tavalla, mutta pelkästään jo niiden lukeminen on merkittävää lapsille. Sadut tukevat päiväkodin toimintaa, ja niiden avulla voi käsitellä monia asioita. Olisi hyvä, että saduista ja muista toimintatuokioista tehtäisiin säännöllistä päiväkodin toiminnassa. Näin lapset osaisivat odottaa toimintaa ja ehkä myös keskittyä siihen paremmin. Tulevaisuudessa voitaisiin tutkia, miten satuopasta käytetään vuorohoitoryhmä Mussukassa ja ovatko työntekijät tulleet aktiivisemmiksi satujen hyödyntämisessä.

LÄHTEET

Airaksinen, R. & Okkonen, S. 2006. Teatteria tenaville. Lapsi teatterin kokijana. Helsinki: Tammi.

Apo, S. 2001. Klassinen satutraditio. Teoksessa M. Suojala ja M. Karjalainen (toim.) Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten keskus, 12–29.

Bettelheim, B. 1975. Satujen lumous. Helsinki: WSOY.

Haapaniemi-Maula, R. 1997. Satu lapsen kasvattaja. Teoksessa J. Jokipaltio (toim.) Sadun voimat 1. Lapsi tuo sadun tullessaan. Jyväskylä: Gummerus.

Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sarajärvi, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hurme, V. 2011. Tehdään taidetta. 100 vinkkiä lapsiperheen luoviin hetkiin. Helsinki: Minerva.

Hämmäinen, S. & Mäki, S. 2009. Satu ilahduttaa päiväkotilasta. Teoksessa S. Mäki & P. Arvola (toim.) Tarina tukee lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan II. Helsinki: Duodecim, 50–76.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Gummerus.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.

Jääliinoja, P. 2000. Draaman lähteillä. Kerronta valmistelee draamaa. Teoksessa A. Helenius, P. Jääliinoja & H. Sormunen (toim.) Sesam! Avaimia esiopetuksen draamapedagogiikkaan. Jyväskylä: Atena, 20–40.

Karasma, K. & Suvilehto, P. 2014. Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Kivilaakso, S. 2010. Suomalaisen sadun varhaisia kehityslinjoja. Teoksessa K. Kolu (toim.) Suomalainen satu 1. Helsinki: BTJ Kustannus: 9-20.

Lampi, I. 1981. Lorusta lukuhetkeen. Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Liukko, S. 1998. Ilmaisua ipanoille. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Louvesniemi, T. 2013. Satujen käyttö varhaiskasvatuksessa. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 10.3.2016.

<http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/67051/Oppari%202013.pdf?sequence=1>

Luumi, P. 2006. Kertojan käsikirja. Helsinki: Lasten Keskus.

Martinez-Abarca, T. & Nurmi, R. 2015. Loikaten leikkiin – rohkeasti rooliin! Draamakasvatusta 1-7-vuotiaille. Helsinki: Lasten Keskus.

Mäkelä, M-L. 2002. Satuseikkailu kirjastossa. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Mäki, S. & Arvola, P. 2009. Satu hoitaa lapsen mieltä. Teoksessa S. Mäki & P. Arvola (toim.) Satu kantaa lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan I. Helsinki: Duodecim, 22–44.

Ojanen, S. 1980. Mitä sadut merkitsevät lapselle. Psykodynaaminen teoriatausta ja kansansadun merkitys. Teoksessa S. Ojanen, I. Lappalainen & M. Kuren-niemi (toim.) Sadun avara maailma. Helsinki: Otava, 9-43.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pekkala, S. 2014. Sadut päiväkodissa. Lapin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 10.3.2016. http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/80497/pekkala_satu.pdf?sequence=1

Päiväkoti Kukkokiekuun varhaiskasvatussuunnitelma 2014. Viitattu 8.1.2016. http://www.utajarvi.fi/sivu/fi/kuntapalvelut/lapset_ ja_nuoret/varhaiskasvatussuunnitelma/

Schickedanz, J. A. & Collins, M. F. 2012. For young children, pictures is story-books are rarely worth a thousand words. *The Reading Teacher* 65, 539-549. Viitattu 6.4.2016. <http://ez.lapinamk.fi:2065/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=dd070cdd-1354-4e28-9f64-05cd0c909dd9%40sessionmgr4003&vid=1&hid=4104>

Suojala, M. 2001. Taidesatu elää ajassa ja ajattomana. Teoksessa M. Suojala & M. Karjalainen (toim.) Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten Keskus, 30–55.

Suojala, M. 2009. Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelukyvyn laajentajana. Teoksessa I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino, 40–47.

Tsitsani, P., Psyllidou, S., Batzios, S. P., Livas, S., Ouranos, M. & Cassimos, D. 2010. Fairy tales: a compass for children’s healthy development – a qualitative study in a Greek island. Blackwell Publishing Ltd, *Child: care, health and development* 38, 266-272. Viitattu 5.4.2016. <http://ez.lapinamk.fi:2080/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=76666dd5-bc8a-4ded-9c73-c62f38fff3e3%40sessionmgr113&vid=1&hid=116>

Utajärvi 2016. Päivähoitoon hakeminen. Viitattu 8.1.2016.
http://www.utajarvi.fi/sivu/fi/kuntapalvelut/lapset_ja_nuoret/paivahoitoon_hakeminen/

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Ylönen, H. 2000. Lohditut linnut. Satujen merkitys lapselle. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Kysely

Liite 2. Lorukortit

Liite 3. Satuvuosi päiväkodissa -opas, lorupussi ja lorukortit

Liite 1. Kysely

Hei! Kysymyksiin vastataan nimettömästi. Vastauksia käytetään opinnäytetyön raportoinnissa siten, ettei kenenkään vastauksia tunnisteta. Kysymysten tarkoituksena on kartoittaa satujen käyttöä Mussukassa sekä millaisia toiveita työntekijöillä on satuoppaan sisältöön liittyen.

1. Käytätkö työssäsi satuja? Miten? (esim. lukemalla lapsille satuja, toiminnan tukena) _____

2. Kuinka usein luet satuja lapsille viikossa/kuukaudessa?

3. Missä tilanteissa satuja luetaan? (esim. säännölliset satutuokiot, koko ryhmän satuhetket, kahden kesken lapsen kanssa) Luetaanko satu lapsen vai aikuisen aloitteesta? _____

4. Onko satujen lukeminen tärkeää lapsille? Miksi?

5. Käyttekö satua läpi sadun lukemisen jälkeen? (keskustelemalla sadusta, askartelemalla satuun liittyen tai muulla tavalla)

6. Millaisia toiveita sinulla on liittyen satuoppaan sisältöön? (esim. mitä toivot siellä erityisesti olevan? Aihe-ehdotuksia, toimintaan liittyviä toiveita?)

7. Millaisia vinkkejä kaipaat satutuokion järjestämiseen?

Kiitos vastauksista! ☺ Ystävällisin terveisin Marika Hongisto

Liite 2. Lorukortit

Lorut vasemmalta oikealle:

Marjaan (*Aili Nissinen*)

Siili (*suomalainen kansanloru*)

Hus sika metsään! (*suom. kansanruno*)

Kukon sauna (*suom. kansanloru*)

Leppäkerttu ennustaa (*suom. kansanruno*)

Orava (*suom. kansanloru*)

Piu pau paukkaa (*suom. kansanloru*)

Kello yks (*suom. kansanruno*)

Kissan mamma (*suom. kansanruno*)

Ellin velli (*suom. kansanruno*)

Leivon leivon leipäsiä (*suom. kansanruno*)

Harakka huttua keittää (*suom. kansanruno*)

Kissan laulu (*suom. kansanruno*)

Tii, tii, tikanpoika (*suom. kansanruno*)

Hiirulaisen maja (*Matti Haavio*)

Sammakkomummo (*suom. kansansävelmä*)

Liite 3. Satuvuosi päiväkodissa -opas, lorupussi ja lorukortit

